

**JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN
“DIE INSEL FELSENBUG” ADLI ROMANIYLA
ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN “SON ADA” ROMANINDA
ROBİNSONAT**

Duygu TAYYAN

**Yüksek Lisans Tezi
Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA
2020**

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Duygu TAYYAN

JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN
“DIE INSEL FELSENBUG” ADLI ROMANIYLA
ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN “SON ADA” ROMANINDA
ROBİNSONAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA

ERZURUM-2020

TEZLERİN ERİŞİME AÇILMASININ ERTELENMESİNE YÖNELİK BAŞVURU FORMU

Öğrencinin Adı ve Soyadı	Duygu TAYYAN
Ana Bilim Dalı	Alman Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı	Alman Dili ve Edebiyatı
Öğrencinin Kayıtlı Olduğu Program Türü	Yüksek Lisans
Tezin Adı	Johann Gottfried Schnabel'in "Insel Felsenburg" Romanıyla Zülfü Livaneli'nin "Son Ada" Romanında Robinsonat

Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanlığına

Danışmanı olduğun yukarıda bilgileri verilen öğrencinin tezine "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönergenin¹ 6. Maddesine" göre;

2 (iki) yıl süreyle²;

6 (altı) ay süreyle;

erişime açılmasının ertelenmesini talep ediyorum.

28.2.2020

Duygu TAYYAN

Dr.Öğretim Üyesi Dursun BALKAYA

İmza

¹ Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönergeye http://www.yok.gov.tr/documents/10279/42750755/lisansustu_tez_elektronik_ortamda_yayimlanmasi_yonergesi.pdf linkinden erişilebilir.

² Not: 6. Maddenin 1. Fıkrasına göre iki yıl süre ile erteleme talep edilen tez ile ilgili patent başvurusu veya patent alma süresinin devam ettiğine dair belgenin sunulması gerekir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA danışmanlığında, Duygu TAYYAN tarafından hazırlanan bu çalışma 28 / 02/ 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr.Öğr.Üye. Dursun BALKAYA İmza:.....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Ahmet SARI İmza:.....

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üye davut DAĞABAKAN İmza:.....

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN "INSEL FELSENBURG" ADLI ROMANINDA ROBINSONAT

1.1. FELSENBURG ADASINDA İNSANİ İLİŞKİLER.....	13
1.2. TOPLUM	13
1.3. AİLE OLGUSU	15
1.4. AŞK	17
1.5. YARDIMSEVERLİK	19
1.6. ŞİDDET	21
1.7. BİR SİĞİNAK OLARAK ADA	22
1.8. ADADA İNANÇ	24

İKİNCİ BÖLÜM

JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN "DIE INSEL FELSENBURG" ADLI ROMANINDA MEKANLAR

2.1. ALBERT KALESİ (ALBERTUSBURG)	25
2.2. ALBERT BÖLGESİ (ALBERTSRAUM)	26
2.3. DAVID BÖLGESİ (DAVITSRAUM)	26
2.4. STEPHAN BÖLGESİ (STEPHANSRAUM).....	27
2.5. JAKOP BÖLGESİ (JAKOPSRAUM)	28
2.6. JOHANNIS BÖLGESİ (JOHANNISSRAUM).....	28
2.7. CRISTOPF BÖLGESİ (CRISTOPFSRAUM).....	28
2.8. ROBERT BÖLGESİ (ROBERTSRAUM).....	29
2.9. CHRISTIAN BÖLGESİ (CHRISTIANSRAUM)	29
2.10. SIMON BÖLGESİ (SIMONSRAUM)	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIE INSEL FELSENBURG ADLI ROMANDA KARAKTERLER

3.1. ALBERTUS JULI.....	31
3.2. CONCORDIA PLÜRS	31
3.3. CARL FRANTZ VON LEUVEN	32
3.4. KAPTAN LEMELIE	32
3.5. EBERHARD JULIUS.....	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN “SON ADA” ADLI ROMANINDA ROBİNSONAT

4.1. “SON ADA” ADLI ROMANDA TOPLUMSAL İLİŞKİ.....	35
4.2. SİĞİNMA YERİ OLARAK ADA	36
4.3. AŞK OLGUSU.....	37
4.4. MEDENİYETTEN YOKSUNLUK.....	38
4.5. DOSTLUK	40
4.6. DAYANIŞMA.....	41
4.7. ŞİDDET EĞİLİMİ.....	42
4.8. TOPLUMDAN SOYUTLANMA TERCİHİ	43
4.9. FELAKETLER	44
4.10. MÜCADELE VE DİRENME İSTEĞİ.....	46

BEŞİNCİ BÖLÜM

ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN “SON ADA” ADLI ROMANINDAKİ KARAKTERLER

5.1. 36 NUMARA	47
5.2. LARA	47
5.3. 36 NUMARANIN KOMŞUSU YAZAR.....	48
5.4. BAŞKAN	49
5.5. BAKKALIN OĞLU	49
5.6. UZMAN.....	50
SONUÇ.....	51
KAYNAKÇA	54
ÖZGEÇMİŞ.....	56

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN "DIE INSEL FESENBURG" ADLI
ROMANIYLA ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN "SON ADA" ROMANINDA
ROBINSONAT**

Duygu TAYYAN

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA

2020, 56 Sayfa

**Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA (Danışman)
Prof. Dr. Ahmet SARI
Dr. Öğr. Üyesi Davut DAĞABAKAN**

Bu çalışma Almanya'da 18.yüzyılda ortaya çıkan Robinsonat kavramını incelemeyi amaçlamaktadır. Robinsonat ve ada kavramları edebi, psikolojik ve sosyolojik yönlerine değinilmiş ve bu konuda Johann Gottfried SCHNABEL'in "Die Insel Felsenburg" romanı ile Zülfü LİVANELİ'nin "Son Ada" romanı temel kaynak olarak alınmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde Robinsonat kavramının kökeni, edebi tanımı ve tarihine değinilmiştir. Birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde Johann Gottfried Schnabel'in "Die Insel Fenselburg" romanında Robinsonat kavramı, mekânları ve karakterleri ele alınmıştır. Dördüncü ve beşinci bölümlerde ise Zülfü Livaneli'nin "Son Ada" romanında Robinsonat kavramı ve karakterler incelenmiştir. Her iki romanda işlenen Robinsonat kavramı sonuç bölümünde karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Johann Gottfried Schnabel, Zülfü Livaneli, Robinsonat, Ada, Psikoloji, Sosyoloji

ABSTRACT

MASTER THESIS

**ROBINSONAT IN THE NOVELS FROM JOHANN GOTTFRIED
SCHNABEL “DIE INSEL FELSENBERG” AND ZÜLFÜ LİVANELİ’S
“SON ADA”**

Duygu TAYYAN

Advisor: Assist. Prof. Dr. Dursun BALKAYA

2020, 56 Pages

Jury: Assist. Prof. Dr. Dursun BALKAYA (Advisor)

Prof. Dr. Ahmet SARI

Assist. Prof. Dr. Davut DAĞABAKAN

This study aims to examine the Robinsonat concept that emerged in Germany in the 18th century. The literary, psychological and sociological aspects of the Robinsonat and island concepts were addressed, and the “Die Insel Felsenburg” novel by Johann Gottfried SCHNABEL and the “Son Ada” novel by Zülfü LİVANELİ were taken as the main sources.

In the introduction part of the study, the origin, literary definition and history of Robinsonat concept are mentioned. In the first, second and third chapters, “Die Insel Felsenburg” by Johann Gottfried Schnabel, Robinsonat concept, places and characters are discussed. In the fourth and fifth chapters, the concept of Robinsonat and the characters in Zülfü Livaneli’s “Son Ada” novel are examined. The concept of Robinsonat, which is processed in both novels, is compared in the conclusion.

Keywords: Johann Gottfried Schnabel, Zülfü Livaneli, Robinsonat, Island, Psychology, Sociology

ÖNSÖZ

Keşifler çağında yeni yerler görmek ümidiyle çıktıkları deniz yolculuklarında geçirdikleri gemi kazası sonucu hayatlarında farklılıklar yaşayan kahramanların hikâyesi olarak görülmektedir. Robinsonat aydınlanma çağı edebiyatında belirli bir anlatım tekniği ve çeşitli maceralar vasıtasıyla gerçekçi anlatılan özgü görünümlü eserleri oluşturmaktadır. Robinsonat temalı eserlerin tezahür edildiği dönem itibari ile çok yankı bulmuş ve yüzyıllar sonra da aynı etki yaşanmaktadır. Zaman içerisinde farklı metinler olarak varlığını gösterse de anlatım stili ve tekniği, metinlerdeki ana tema kurgusal hikâyeyi gerçekçi anlatım biçimiyle benzerlik göstermektedir. Aralarındaki bağlantı asırlardır devam eden bir durum olarak görülmektedir. 18.yüzyıldan itibaren seyahat metinleri Robinsonat iklimini oluşturmak adına zaman içerisinde ilave edilmiş kurgusallaştırma tekniği ile gerçek olay örgüsüne farklı bir bakış açısı katmasına sebep olmuştur.

Bu çalışmada Robinsonat motifi temel hatlarıyla ele alınırken yararlanılan argümanlar Johann Gottfried Schnabel'in "Die Insel Felsenburg" romanı ile Zülfü Livaneli'nin "Son Ada" romanının karşılaştırılması sunulmaktadır. İki farklı dönemde yazılan ve iki farklı kültürü anlatan bu iki kaynağın sahip oldukları ortak tema vasıtasıyla çarpıcı bir edebi tezahürü olarak görülmektedir. Robinsonat olmayı bireysel istek ya da ansızın gelişen olaylar sonucu tercih eden kahramanların ıssız adada hayatta kalma savaşı verirken gösterdikleri gayretleriyle sosyal hayatta, eğitimde sıkça okunulan edebi romanlar olarak da varlığını göstermektedir.

Bu çalışmamda büyük emeği geçen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA'ya ve tecrübeleriyle bana büyük destek olan değerli hocam Prof. Dr. Ahmet SARI'ya ve her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum - 2020

Duygu TAYYAN

GİRİŞ

“Robinsonat” kelimesi ilk olarak 1731 de Alman yazar Johann Gottfried Schnabel’in “Die Insel Felsenburg” adlı kitabında yer edinmiştir. Her ne kadar “Robinsonade” Theoptilus Gergi, Hermann Hettner, August Kippenberg gibi Alman araştırmacılar tarafından irdelenmiş bir kavram olsa da bu kelimenin niteliklerini kesin kurallarla tanımlayamamışlardır. Bu alanda bilinen ilk Robinsonat (Adasal Roman) örneği İbni Tufeyl’in “Hay bin Yakzan”ı olmuştur. Dini ve felsefi unsurları çokça barındıran Hay bin Yakzan’ın macera dolu hayatı bireysellik, yalnızlık ve mücadele sonunda gerçeğe, huzura varan yol alma konusunda önemli bir rol oynamıştır. Hay karakterinin gerçeği bulma, ona ulaşma amacıyla çıktığı bu mücadelenin ıssız bir adada geçmiş olması ada metaforunu insanın akıl ve ruhuyla ilişkilendiren bir unsur olarak kabul edilmiştir. Nitekim adasal romanın ilk örneği sayılan İbni Tufeyl’in bu eseri edebiyatta mühim bir yer edinerek bize bu kavramı tanıtmıştır. Edebiyatta bilinen ilk Robinsonat örneği Hermann Ullrich’in “Robinson und Robinsonade” eseridir. Ullrich’in eserinde ağırlık noktası “ıssız ada” kavramı ve ıssız adadaki karakterin toplumdan kaçış ve kendi ile mücadele etmesidir. Ullrich, Robinsonatı şu şekilde tanımlamıştır:

“Robinsonat bir insanın tek başına adada kalışı değil, toplumdaki, uygarlıktan kopmuş adaya sığınan insan varlığıdır. İnsan toplum içinde de buna benzer durumların varlığı, bir kimsenin uzun ya da kısa süre için toplumun veya uygarlığın olanaklarından uzak kalabileceği ileri sürülebilir. Oysaki Robinsonatta insan yaşamını kendi eliyle sürdürme zorunluluğu ve yetisine sahip olması anlatılmaktadır.”¹

Bu tanımlama doğrultusunda “Robinsonat” kavramının en önemli özelliğinin, mücadelecilik ve yalnızlığa karşı verilen çetin mücadele olduğunu söylemekte yarar vardır. Yalnızlık ve mücadele olgusu Robinsonat öykülerinin temel ilkesi olmakla birlikte, toplumdan kaçmak için ıssız bir adayı sığınak olarak görmesi adanın sürgün yeri ifadesine yeni bir anlam kazandırmasına neden olmuştur. Bu anlatılanlardan ziyade Robinsonata Daniel Defoe’nun “Robinson Crusoe” eserinden yola çıkarak Robinson maceraları için kullanılan Almanca bir terim olduğunu söylemekte yarar vardır. Almanya’da Robinsonat kendini İngiltere’de olduğundan daha farklı ve bağımsız bir tür olarak göstermiştir. Bu Defoe ile daha yakın bir tür olarak ele

¹ Hermann Ulrich, *Robinson und Robinsonaden, Felber Weimar*, Berlin 1898, 10-247.

alınmıştır. Almanya’da bu kavram gitgide izole edilmiş hikâyelerle daha detaylı bir hal almıştır. Yer ve anlatım tekniği Defoe’nun Crusoe’sundan çok farklıdır. Her şeyden önce Brandl’e göre “Gerçek Robinsonat”² olarak nitelendirilebilmesi için gerçekçi ve maceracı karakterlere atıfta bulunmuştur. 1719’dan önce tarihi batıklar, seyahat yolculukları farklı kurgusal metinlerle incelenmiş ve Robinsonat olarak değerlendirilmiştir. Yiyecek tedariki, metalürjik inşaat veya belirli bir gemi enkazı gibi bazı detaylar çeşitli anlatılarla ortaya çıkmış ve farklı derecelerde kurgulanmıştır. Batık gemilerin raporları çok hızlı yayılmaya ve hemen sonra da metin olarak işlenmeye başlanmıştır. Neville, Veiras ve Smeeks metinleri buna örnek olarak gösterilmiş ve Robinsonat kaynağı olarak kabul edilmiştir. Modern literatürde adasal macera olarak geçen bu kavram, toplumdaki kaçan bireylerin ihtiyaç duydukları şartlarda hayatta kalma mücadelelerini konu eden bir türdür. Edebiyatla başlayan “Robinsonat” kavramı zamanla popülaritesini geliştirmiş ve “Robinson evleri” olarak ortaya çıkmıştır. İssız bir adada hayatta kalma mücadelesi ile ilgili eserlere verilen “Robinsonat” kavramı daha sonraları dinden edebiyata ve felsefeye ilham kaynağı haline gelmiştir. Farklı zamanlarda “Crusoe” her zaman farklı şekilde yorumlanmıştır. 1805 yılında Haken adlı metinde Robinsonat kütüphanesinin edebi eleştirisi Robinson motifi ile ilgilenmiştir. Bir adadaki bu sadeleşmiş haliyle ilişkilendirilebilecek bütün metinlere genel bir anlam kazandırarak ve bağımsız bir edebi tür olarak kurulan Robinsonatın gerçeğine katkıda bulunmuştur. Haken’ın Robinsonat metinlerini *Vor-Defoesche* ve *Nach-Defoesche* olarak ayırır. 19. yüzyıl sonlarında macera kavramı farklı bir anlam kazanmış dünü ve bugünü bir araya getiren bir hal almaya başlamıştır. Bu yöntemi deneyen birçok farklı yazarlar da ortaya çıkmıştır.

Richard Hakluyt’un 1581 yılında yayınlamış olduğu “The Principal Navigations of the English Nation” (İngiliz Ulusunun Belli Başlı Deniz Seferleri)³ kitabında bir ıssız ada serüvenine yer vermektir. John Segar adlı bir İngiliz gemicisi bir adada bir buçuk yıl tek başına yaşar, sonra yine İngilizler tarafından kurtarılır. Bu gemicinin sekiz gün uykusuzluk çekmesi ölümüne sebep olur. Ölümünden sonra adayı dolaşan kurtarıcılar keçi postundan yapılmış iki kat giysi, kesilip güneşte kurumaya bırakılmış kırk keçi bulurlar. Öte yandan Richard Steele “A Voyage To The South Sea and Round The World” (Güney Denizleri ile Dünya Çevresinde Bir

² <https://www.ruebenberge.de/robinsonaden.html>.

³ Richard Hakluyt, *The Principal Navigations of the English Nation*, London 1904, VI, 402.

Yolculuk)⁴ kitabında Alexander Selkirk serüvenine yer verir. Selkirk, Juan Fernandes adasında dört yıl dört ay tek başına yaşayışın öyküsüdür. Selkirk'in ıssız ada serüveninde, bir insanın vahşi bir ada ortamında geçirdiği acı ve zor deneyimleri anlatılır. Steele'in anlattıklarından öğrendiğimize göre Selkirk kaptanı ile aralarında çıkan bir anlaşmazlıktan dolayı ıssız adaya bırakılmayı kendisi istemiştir. Sonra bu isteğinden vazgeçmişse de öfkeli kaptan onu yapayalnız bırakarak gitmiştir. İlk sekiz ay çok korkan Selkirk daha sonraları ada ortamına alışmaya başlamıştır. Steele'in bu öyküsü bütün Robinsonat'ın en yalın ana örneği özelliğine ulaşmıştır. Robinsonat öyküleri Garcilaso De La Vega "Commentarios Reales"⁵ adlı kitabında da yer bulmuştur. Bu öyküde İspanyol Pedro Serrano'nun batık gemi kazası ve hayatta kalma mücadelesi anlatılır. Serrano 16. yüzyıl başında Karayiplerde yedi yıl boyunca bir adada kalır. Birkaç yıl sonra bir gemi enkazından kurtulan bir kişi daha ona katılır. Her ikisi de ıssız ada zorluklarıyla mücadele ederek hayatta kalmaya çalışırlar. William Golding "Sineklerin Tanrısı"⁶ romanıyla Robinsonata farklı bir boyut kazandırmıştır. Atom savaşı sırasında ıssız bir adaya düşen bir avuç çocuğun yaşam mücadelesi anlatılır. "Sineklerin Tanrısı"nın diğer ıssız ada serüvenlerinden ayıran en önemli özellik ıssız ada yaşamının çetin şartlarından ziyade insanlar arasındaki çatışma olmuştur. Bu romanda anlatılan çocuklar başlangıçta uygar toplumun baskılarından uzak bir düzen kurmak isterlerken, gitgide hayvanlaşarak korkunç bir kişiliğe bürünürler. Golding'in romanında kırsal ada ütopyasında, Robinsonat özellikleri ironik anlamlarla yankılanmaktadır.

Edebiyatta Robinsonat örnekleri Theodore Taylor'un "Ada"⁷ adlı eseriyle devam etmektedir. Bu eserde anlatılan Philip ve yaşlı bilge Timothy'nin ıssız bir adada verdiği yaşam savaşıdır. Öte yandan Jean Giraudoux "Suzanne Et Le Pacifique"⁸ eserinde dünyayı gezmek için bir gemiye binen Bellaçlı genç Suzanne'ın Polinezya adalarının birinde mahsur kalması anlatılır. Giraudoux'un eserinde yer alan bu ada diğer Robinsonat türündeki adalarından farklıdır. Burası ilkelikten ve vahşilikten uzak, yaşamı sürdürmek için gerekli olan yiyeceklerin var olduğu bir yerdir. Bu öyküde kahraman yaşam mücadelesinden ziyade yalnız ve hazır bir

⁴ Akşit Göktürk, *Ada*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, 60.

⁵ John Lecki, "Bir İspanyol Robinson Crouse", *Oda Dergisi II*, Bedbur, 1908, 510-512.

⁶ William Golding, *Sineklerin Tanrısı*, çev.: Mine Urgan, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, 3.

⁷ Theodore Taylor, *Ada*, çev.Engin Sunar, Beyaz Balina Yayınları, İstanbul 2015, 10-136.

⁸ <https://xxi.com.tr/i/giraudoux>.

ortama yerleşmiştir. Robinsonat örnekleri Peter Langueville'nin "The Hermit"⁹ adlı hikâyesiyle önemli bir yer bulur. Philip Quarl'ın Meksika sahili dışındaki ıssız bir adada geçen elli yıllık serüveni bu öyküyü tam anlamıyla bir Robinsonat türü yapmaktadır. Edward Dorrinton ve ekibinin bir tesadüf sonucu Philip Quarl ile karşılaşmaları, onu adadan kurtarmayı teklif etmeleri, Philip'in bu teklifi reddetmesi ıssız adayı evi olarak benimsediğini gösterir. Bir gemi kazası sonucu ıssız adaya düşen Philip'in sadık dostu bir maymun olmuştur. Bu adada elli yıl geçiren Philip artık bu adayı kendi vatani olarak benimsemiştir. Henry Neville'nin Londra'da yayınladığı "The Isle Of Pines" (Pines Adası)¹⁰ adlı romanı birçok yönüyle "Robinsonat" türünün özelliklerini gösterir. Buradaki ıssız ada, yaşamaya son derece elverişli bir yer olsa da kahraman George Pine yine de birçok şeyi kendi eliyle kurmak zorunda kalır. Batık geminin yükünün adaya taşınması, ilk zamanlarda duyulan korku, Pine'nin serüvenini yazması sonra bir aracı yardımıyla Avrupa okuruna ulaşması bu hikâyeyi Robinsonatların en önemli örneklerinden biri yapmıştır. Öykünün kahramanı George Pine adaya düştüğü zaman yalnız değildir. Onunla birlikte kurtulan dört kadın vardır. Adada bu kadınlarla elli dokuz yıl geçirir. Bu kadınlardan biri zenci üçü beyazdır. Bu kadınlarla evlenen Pine'nin çocuklarının ve torunlarının sayısı binyediyüzseksendokuzdur. Ölümünden yıllar sonra torunlarından biri, adaya uğrayan bir Hollanda gemisinin kaptanına George Pine'in yazılı olarak bıraktığı serüveni verir. "The Isle Of Pines" birçok yönüyle "Robinsonat" türünün özelliklerini gösterir. Bu romanda bireyin ya da bireylerin yaşantısının ön plana çıkması Robinsonatın özelliğidir.

Robert Louis Stevenson'ın "Defîne Adası"¹¹ adlı öyküsü okyanuslarda kol gezen korsanların dünyası üzerine kurulmuş bir ada öyküsüdür. Öyküde uğursuz olarak tasvir edilen bu adanın Robinsonat geleneğindeki ıssız ada metaforundan ziyade korsanlık serüvenlerine yönelik bir yer olarak tasvir edilmesi anlatılmaktadır. Robinsonat türlerindeki ıssız ada örnekleri çoğu romanda ya da filmde farklı bir boyut kazanmıştır. Bunlardan biri de Herbert George Wells'in "Doktor Moreau'nun Adası"¹² adlı öyküsünde bilimsel deneyler yapma amacıyla gittiği ıssız bir adada

⁹ Peter Longueville, *The Hermit*, HarperCollins, Kanada 2013, 10-276.

¹⁰ Henry Neville, *Pines Adası*, çev.: Ebru Altınoğlu, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2017, 4.

¹¹ Robert Louis Stevenson, *Defîne Adası*, çev.: Nurettin Elhüseyni, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, 4.

¹² Herbert George Wells, *Adası Doktor Moreau*, çev.: Ali Kaftan, İthaki Yayınları, İstanbul 2001, 1-2.

orayı adeta bir laboratuvara dönüştürmesi bunun örneklerinden biridir. Bir diğeri de Johan Albert de Mandelslo'nun “Voyages And Tavel of Johan Albert de Mandelslo” (Mandelslo'nun Deniz Yolculuklarıyla Gezileri)¹³ adlı üç kısa ıssız ada serüveninin yer aldığı gezi kitabıdır. Madagaskar yakınındaki Mauritius adasında batan bir korsan gemisinde yedi arkadaşıyla birlikte bir adaya sürüklenen arkadaşlarının daha sonraları küçük bir tekneyle okyanusa açılmaları ve içlerinde bir kişinin bu tehlikeli işi göze alamayarak ıssız adada kalması ve tek başına yaşam mücadelesi anlatılmaktadır. Bu kitapta geçen ikinci serüven ise ceza olarak ıssız bir adada ölüme terkedilen Hollanadalı bir gemicinin hikâyesidir. Daha önce öldürülüp bu adaya gömülen bir arkadaşının mezarını tırnaklarıyla açarak onun tabutuyla denize açılması ve daha sonra kurtulması anlatılır. Kitaptaki üçüncü serüven ise 1614 yılında İngiltere'den İrlanda'ya giden ve daha sonra batan bir gemiden kurtulan iki gemicinin serüvenidir. Bu gemicilerden birinin ıssız adada kayalıklardan düşüp ölmesiyle yalnız kalan ve onbir ay sonra bir gemi tarafından kurtarılan yalnızlık ve mücadele dolu bir hayat serüveni anlatılmaktadır.

Robinsonatın Türk edebiyatında da örnekleri mevcuttur. En önemlisi Yaşar Kemal'in dört seriden oluşan ada hikâyelerini anlattığı eserleridir. “Fırat Suyu Kan Ağlıyor Baksana”, “Karıncanın Su İçtiği”, “Tanyeri Horozları”, “Çıplak Deniz Çıplak Ada” adlarını taşıyan ve bir ada hikâyesi olan bu dörtlü, savaşlardan ve sürgünlerden kaçan insanların Ege denizinde bir adada yeni bir hayat kurma çabalarını anlatmaktadır. Ada onlar için geçmişin acılarına bir nebze de olsa teselli olan bir kurtuluş yeri olarak tasvir edilmiştir.¹⁴

Gerçeğe giden yol, kendini arayıp bulma savaşına dönüşen bu kavram, kitaplarla sınırlı kalmayıp sinemada da çokça işlenmiştir. İbni Tufel'in Hay karakterini anlatan çizgi filmiyle başlayan bu furya “Yeni Hayat”, “Robinson Crouse ve Cuma” flimleriyle çokça karşımıza çıkmıştır. Tüm bu tanımların yanı sıra edebi bir kavram olarak Robinsonat kavramını toplumdan uzaklaşma, yalnızlık, sınırlı imkânlarla hayatta kalma mücadelesi, sürgün yaşamını anlatan bir kavram olarak tanımlamak mümkündür. Robinsonatın ada kavramından ziyade uzay yolculuğu, bilim kurgu manasında tanımları da mevcuttur. Öncü astronomların uzayda bir

¹³ Göktürk, 59.

¹⁴ Yaşar Kemal, *Ada Üçlemesi*, Adam Yayınları, İstanbul 1998, 3.

medeniyet inşa etmeleri, insan ve robot ile canlılarla uzayda var olma çabaları, Robinsonatlara ıssız ada haricinde ıssız gezegen olgularını da eklemektedir.

Robinsonatların ana motifleri iki şekilde analiz edilir; bulunan mekanın yani adanın yaşam şartları ve hayatta kalanların yeni çevrelere adapte olma sürecidir. “Robinsonat” kavramındaki süreç ise yaşam içinde aniden gelişen bir mola, gemi enkazı, ada ve canlıları keşif, hayata tutunma ve elindeki şartları değerlendirebilme, zaman geçtikçe de mağdurunu yarı kalmış eski hayatına dönüş süreci olarak tanımlamakta fayda vardır.¹⁵ 1805 yılında yazılan “Haken” adlı metinde Robinsonat şu şekilde yer almaktadır: “Genel sıkıntı ile mücadele varlığını güvence altına almak için sarf edilen gayrettir.”¹⁶ Bu tanımla yola çıkılarak Robinsonatın hikayesi ve konusunun insanlığın tarihi ve kültürü olduğunu söylemek yerinde olacaktır.¹⁷ Gerçek ya da hayali kişilerin ıssız adada verdiği hayatta kalma mücadelesinin anlatıldığı Robinsonat, Hooks tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “İnsanın varlığını güvence altına almak için genel ihtiyaçlarla mücadele eden insanın çabasını gösteren bir resimdir.”¹⁸ Bu tanımların yanı sıra Robinsonat kavramı modern zamanlarda bir kahramanın medeniyetin rahatlığından ansızın uzaklaştığı, zekası ve kişisel nitelikleri ile zor şartlarda hayatta kalmaya çalışma çabası olarak yeni bir tanım daha kazanmıştır.¹⁹

Robinsonat türü, Daniel Defoe’nun “Robinson Crusoe” eserinden esinlenerek Johann Gottfried Schnabel’in “Die Insel Felsenburg”²⁰ adlı eserinde kullanılmıştır. O günden bu güne sağlamlığını sürdüren bu kavram, insanın varoluşundaki mücadelesini, gelişimini, zihinsel ve maddi olmasının yanı sıra ideolojik, ahlaki ve dini olarak etkili bir anlatım biçimine bürünmüştür.²¹ 19. yüzyıl Avrupası, İngiliz ve Fransız emperyalizmin denizler ötesi yayılmacıklarına koşut olarak ıssız bir adada geçen Robinsonat türünün edebiyata sirayet etmesine sebebiyet vermiştir. Bu furya Schnabel örneğinde görüldüğü gibi “Robinson Crusoe”nin yayınlanmasının hemen

¹⁵ Göktürk, 150-151.

¹⁶ Johann Christian Ludwig Haken, *Robinsone'nin JCL Kütüphanesi*, Unger Verlag, Berlin 1805, 5.Cilt.

¹⁷ Devrim Çetin Güven, “Robinsonade Romanlarında Ütüopya, Distopya”, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 24(95), 2018, 2.

¹⁸ <https://www.ruebenberge.de/robinsonaden.html>.

¹⁹ <https://www.worlwideworts.org/robinsonade>.

²⁰ Akşit Göktürk, 53.

²¹ <https://www.folkloredebiyat.org/robinsonade>.

akabinde 18. yüzyılın ilk yarısında başlamış, 20. yüzyılın eşiğinde 1898’de Robinsonatların sayısı 700’e ulaşmıştır.²²

Hikâyesi neredeyse üç asır tekrar tekrar yazılan “Robinson Crusoe” dünya edebiyatında önemli bir yer edinerek 18. yüzyılda “Robinsonat” kavramını literatüre kazandırmıştır. “Robinson Crusoe”nun birkaç kez düzenlenmiş yayınlanmasıyla en son Almanya’da Gottfried’in, “Robinson Crusoe”nun, orijinal uyarlanması olarak ortaya çıkmış ve Robinsonatın doğuşu olarak kabul edilmiştir. Daha sonra devam eden Robinsonat örnekleri mevcuttur. Bunlardan en mühimi 1230-1240 yıllarında yazılmış 3 yaşındayken ıssız bir adaya atılan Hagel’in serüvenini konu alan “Kudrun”²³dur. Bunun yanı sıra Grimmelshausen’in 1669 yılında yayınlanan “Der Abenteuerliche Simplicissimus” (Serüvenci Simplicissimus)²⁴ adlı romanının son bölümündeki ıssız ada serüvenini de, Robinsonat etkisinde yazılan ilk örneklerden olduğunu söylemek yerinde olacaktır. “Robinson Crusoe”un etkisinde ortaya çıkan “Robinsonat” kavramı 19. yüzyılda popüler bir çocuk edebiyatı konusu olarak yer edinmiştir. Bu da ilk olarak Jules Verne’in “Gizemli Ada”²⁵ romanıyla başlamıştır. İbni Tufeyl tarafından yazılan “Hay bin Yakzan”²⁶ eserinde adsız bir kahramanın ıssız bir adada yaşam mücadelesi ve kendini arayış hali anlatılmakta ve 1708 de Fransa’da İngilizce olarak yayınlanmış ve Robinsonatın ortaya çıkmasına katkı sağlayan önemli bir yazınsal örnek olarak edebiyatta yer edinmektedir.

Robinson Crusoe’den etkilenecek yazılan Robinsonatlarda genellikle çocuk olan başkarakterler ıssız bir adada mahsur kalır. Vahşi doğanın çetin koşulları altında mücadele etmeye, ayakta kalmaya çabalarlar. Bu çabalarda ekseriyetle emperyal sömürgeci bir ideolojiyle güdülenmişlerdir. Robinsonatlardaki ıssız ada kavramıyla zamansallık-mekansallık vurgulanmış ve başkahramanın gelecek hayaliyle ilişkilendirilmiştir. Büyük bir kısmı ütöpik nitelik taşıyan Robinsonatlarda kültür-doğa çatışması tezahür etmiştir. Öte yandan kahramanın yabancı olduğu mekânda vahşi doğayla tanışması, toplumdaki kaçışı için ada hayatını bir sığınak olarak görmesi Robinsonatların temel özelliği olarak benimsenmiştir.

²² Güven, 3.

²³ Göktürk, 58.

²⁴ Göktürk, 65.

²⁵ Eva Aurillan, *18. ve 19.yy Robinsonades*, Grin Publishing, Berlin 2010, 18.

²⁶ İbni Tufeyl, *Hay bin Yakzan*, çev.: M.Yaltkaya, Yapı Kredi Yayınlar, İstanbul 1985, 168.

Robinsonatların temel konusu “yalnızlık” ve “inzivaya çekilme”, “mücadele” olarak belirlenmiştir. Kahramanların tekdüze bir adada kalma serüveninden ziyade daha ruhsal bir anlam barındıran bu tür eserler, kahramanın soyutlanma, toplumdan kaçış, kendini dinleme ve içsel muhasebe yapmak için fırsat üretme olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Nitekim ıssız ada metaforu, kent hayatından kaçan kahraman için adeta bir kurtuluş yolu, monoton hayatına hareketlilik kazandıran bir çare niteliği taşımakta, bu da zihinsel bir yolculuk için ön adım anlamı içermektedir. Tıpkı İbni Tufeyl’inin “Hay bin Yakzan”da geçen kahramanın serüveni gibi ıssız adayı insan aklıyla bütünleştirip ona benzetmesi ve gerçeği bulmak için verdiği mücadele olarak tasarlanmıştır. Farklı kültürlerde ve dillerde yer edinmiş Robinsonatların hepsinde ortak olan tema arayış ve mücadele olmuştur. Elindeki imkânlar, hayatta kalmaya çalışmaları, doğayı kendilerine göre değiştirme çabaları, kahramanları adaya tutsak alelade bir kişilik kimliğinden soyutlanarak ruhsal bir manada akıl yolcusu olarak betimlenmektedir. Zira Robinsonatlardaki kahramanların işi sadece doğa ile savaş değil bilakis kendi iç dünyalarını sorgulama, kaçtığı topluma bir isyan niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda Robinsonatların üzerinde durduğu ana motif kişinin iç dünyası ve hayata tutunma mücadelesi olmuştur.

Bir ıssız adanın insan yaşayışı için taşıdığı anlamın gerçekçi bir kavranışı, keşifler çağında büyük deniz yolculuklarında insanın her an böyle bir adaya sürüklenibilme tehlikesiyle karşı karşıya gelişiyle başlar. Okyanus seferlerinde, gemilerinin batması üzerine ya da başka bir nedenden ötürü ıssız adalara sürüklenenler, ada yalnızlığını çekenler bunları acı tecrübelerle öğrenmişlerdir. Genellikle gemi günlüklerinde, kaptanların yolculuk izlenimlerinde yer alan, çoğu da yayınlanan bu gerçekten yaşanmış ıssız ada serüvenlerinin, “Robinsonat”ın kendine özgü bir yazın türü olarak ortaya çıkmasında büyük payı vardır.

16. yüzyılda ortaya çıkan Robinsonat etkisi romanlarda anlatılanlarla sınırlı kalmayıp gerçek hayatta da karşılaşılan bir kavram haline gelmiştir. Roman ve filmlerle başlayan Robinsonat furyası, toplumdan ve insanlardan kaçmak isteyen birçok kişiye adeta ilham kaynağı olmuştur. Buna en iyi örnek Avusturyalı yetmiş yaşındaki eski milyoner David Glasheen’dir. 1987 yılında parasının büyük bir kısmını kaybeden Glasheen tropikal bir adada yalnız yaşama kararı alır. İlk zamanlarda kız arkadaşıyla Avusturya’nın doğu kıyısındaki Restoration adasında yaşar. Hayali burada altmış odalı lüks bir otel inşa etmektir. Bu ıssız adadaki ilkel

şartlar ve yaşadıkları kulübe kız arkadaşının geri dönmesine neden olur. Adada yalnız başına kalan Glasheen'in otel planı bozulur. Buna rağmen adada yaşamayı tercih eder. Zamanla ilkel adanın şartlarını değiştirir. Güneş panelleri ve internet gibi lüks yaşam şartları yirmi yılda adaya yayılır. Bu ıssız adada Glasheen'in tek arkadaşı köpeği Quausi'dir. Glasheen'in insanlarla olan ilişkisi adaya gelen teknelerle sınırlıdır.²⁷

Robinsonatların temasını incelerken, karakterlerin toplumdan kaçış olgusuna vurgu yapmamız, bu edebi türün toplumla ilişkisinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Zira Robinsonatlardaki başkarakterlerin ıssız adaya düştükten sonraki doğayla mücadele ve doğayı değiştirerek kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda geliştirmeleri, yaşadıkları toplumu hicvedercesine bir başkaldırı niteliği taşımaktadır. Ada hayatının şartlarını yaşadıkları toplum şartlarıyla karşılaştırıp kendilerine yeni bir dünya kurma istekleri onların toplumdan memnuniyetsizliklerini anlatmaktadır. Kendilerini hem o toplumdan uzak, sonralarda özlemle o toplumun ayrılmaz bir parçası olarak hissetmelerine sebep olmuştur.

Kimi zaman hayali kimi zaman gerçek olan Robinsonat kahramanları, toplumdayken kendilerini monoton hayatın içinde yalnız hissederken ıssız adaya düştükten sonra, o yalnızlığa adeta özlem duymaları onların şikâyetçi oldukları toplumdan asla vazgeçemeyeceklerini gözler önüne sermektedir. Nitekim ada şartlarını kendileri için kolay ve yaşanılabilir hale getirme çabaları da yaşadıkları medeni hayata alışmış olmalarından ileri gelmektedir.

Robinsonatların literatüre girme dönemleri göz önüne alındığında o dönemlerde emperyalizm ve dayatmaların insanları bunaltan bir safhada olması, bu buhranlı ortamdan kurtulmak için, kimi isteyerek kimi de kaza sonucu ıssız bir adaya sığınması, karakterlerin orayı bir arınma yeri olarak benimsemesine yol açmıştır. Toplumun kendilerine sunduğu imkânların kolaylığı kadar tekdüze ve bunaltıcı yönleri bu maceracı kesimin sığındıkları adayı adeta bir mabet olarak kabul etmelerini sağlamıştır. İlk zamanlarda zor hale gelen yalnızlık duygusu ve kaçışları zaman geçtikçe yerini alışkanlık ve var olanla yetinebilme mücadelesine bırakmıştır. Toplumdayken hayatın, kent hayatının karmaşıklığı, kalabalık ve koşuşturma yüzünden kendileriyle baş başa kalma imkanı bulamayan bu Robinsonat karakterleri ıssız ada vasıtasıyla farkına varamadıkları yönlerini keşfetmiş, adeta kendi iç

²⁷ <https://www.sanalbasın.com/mobil/issiz-bir-adada-yalnız-yasayan-eski-milyoner>.

dünyalarında derin bir yolculuğa çıkmışlardır. Bu da onların kendilerini ve olmak istedikleri yerleri, gerçeği arayıp bulmalarına zemin hazırlamıştır.

Robinsonatların ana temalarını hem toplumdan kaçış hem de topluma duyulan özlem olarak sınıflandırdığımızda yaşanan toplumla uzlaşmayan insanların zihinlerinde yeni bir tek kişilik medeniyet kurma çabalarına rastlamak mümkün olacaktır. Bu bağlamda Robinsonat karakterlerinin gerçeği ve kendini bulma mücadelelerinde toplumun etkisi ve rolünü azımsayamayacak kadar çok olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Tezin takip eden bölümlerini vermek gerekirse; birinci bölümde Johann Gottfried Schnabel'in "Die Insel Felsenburg" adlı romanında Robinsonat temasını, ikinci bölümde Johann Gottfried Schnabel'in "Die Insel Felsenburg" romanında mekanları, üçüncü bölümde "Die Insel Fenselburg" adlı romanında karakterler, dördüncü bölümde Zülfü Livaneli'nin "Son Ada" romanında Robinsonat temasını ve beşinci bölümde ise Zülfü Livaneli'nin "Son Ada" romanındaki karakterleri ele aldık. Tezde kullandığımız yöntem metin odaklı karma sosyolojik yöntemdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN "INSEL FELSENBURG"

ADLI ROMANINDA ROBINSONAT

18.yyda Almanya'da yazılan Schnabel'in "Insel Felsenburg" romanı birçok yönüyle Robinsonat kavramının içeriğini yansıtmaktadır. İssizliğin ve keşifler sonucu izole edilmiş adaya medeniyet getirmek için yapılan çalışmalar bunun en güzel örnekleridir. Gemi kazası sonucu dört Robinsonat kahramanın Felsenburg adası koylarına sürüklenmesi onlara tanrı tarafından sunulmuş mucizevi bir fırsattır. Sunulan bu fırsatın değerlendirme noktasında özverili davranan kahramanlar ilkel ortamı cennet ada durumuna dönüştürmektedirler. Felsenburg adasında kahramanlar yalnızlık ve adada tek başına yaşamak kavramlarından uzak bir hayat sürmektedirler. Evlilikler ile oluşturulan aile Robinsonat adalarındaki yalnızlık kavramını kalabalık nüfusu ile bir toplum oluşturarak ortadan kaldırmaktadır. Böylece ıssız ada buradaki kahramanlar için sürgün yerinden ayrılmakta yerini sığınma adası kavramına bırakmaktadır. Vahşi ortamın güvensizliği zaman içinde etkisini kaybetmekte ve daha yaşanılabilir bir hale gelmektedir. Buradaki Robinsonat kahramanlar için dış dünya tehlikeli olarak görülmektedir. Dışarıdan gelecek olan tüm kötülöklere karşı kendi imkanları ile önlemler almaktadırlar. Genel anlamda Robinsonat adalarında olan açlık, susuzluk ihtiyaçları kahramanların çabalarıyla giderilmektedir. Yapılan her azimli çalışma sonucunda kayalarla çevrili adayı dış dünyaya özlem duyulmayacak hale getirilmiştir. Felsenburg adasındaki insanlar için ıssız adadan kurtulma isteği ilk zamanlarda görölmüş olsa da zaman içerisinde önemini yitirmektedir. Nitekim onlar için artık anavatan burası olmuştur. Yaşanılan süreç içerisinde buraya karşı bağlılık oluşmuş, toplumdan izole olmak onlar için bir eksiklik olarak görölmemektedir.

Babası da annesi de ruhban sınıfından gelen Johann Gottfried Schnabel, 7 Kasım 1692 yılında Sachsen'ın Bitterfeld'i yakınında babası M. Georg Schnabel'in papaz olarak görev yaptığı Sandersdorf'ta doğdu. Ailesinin tek evladı olan ve henüz iki yaşındayken yetim kalan Schnabel'ı akrabaları yetiştirdiği sanılmaktadır. On yaşındayken Halle'de okula başladı. Öğrenimi ve gençliği hakkında kesin bilgiler olmamasına rağmen, Schnabel'in maceralı bir hayat yaşadığı, hatta tıp öğrenimine başladığı sanılmaktadır. 1720 yılında evlenen Schnabel'in üç oğlu ve iki kızı vardır.

“Gisander” takma adıyla 1731, 1732, 1736, 1743 yıllarında dört cilt halinde yayınlanan ve Ludwig Tieck tarafından “Insel Felsenburg” olarak adlandırılan eserin ilk üç cildini ve 1736 da yayınlanan “Lebens-Helden- und Todes Gesicht des berühmtesten Feld-Herrn bissheriger Zeiten Eugenii Francisci” (“Gelmiş- Geçmiş Zamanların En Meşhur Kumandanı Eugenius Franciskus’un Hayatı, Kahramanlıkları ve Ölümü”) 1738 de “Irrgarten der Liebe” (“Dolambaçlı Aşk Bahçesi”) adlı eserlerini Stolberg’de yayınlamıştır. 1752 yılından sonra kendisinden hiç haber alınamayan Schnabel’in bu yıllarda öldüğü tahmin edilmektedir.

Okyanusta bir gemi kazası sonrası dört kişinin sağ kurtulup Felsenbur Adasına gelmesiyle buradaki yaşam hikayeleri başlamıştır. Kayalıklarla çevrili olan bu yer her ne kadar onları korkutsa da ölümden kurtulmak için sığınacakları tek yerdir. Çaresizlik, susuzluk, açlık ve hayatta kalma isteği onları buraya sürüklemiştir. Zaman içerisinde burada yeni yaşam kuran bu dört kişi, yaşanan talihsizlik, rekabet ve hırsın birleşmesiyle ölümler yaşanmış ve adada sadece iki kişi olarak kalmışlardır. Adada kalan biri kadın diğeri erkek iki kişi zaman içerisinde yaşanan aşları sonu evlenerek üçyüz kişiden fazla bir nüfusa ulaşan Frelsenburg ailesini meydana getirmiştir. Ataerkil aile yapısına sahip olan bu topluluk aralarında oluşturdukları saygı ve güvenle ıssız adanın mülkiyet sahipleri olarak yaşamlarını sürdürmüştürler. Adada kalan iki Robinsonat Albertus ve Concordi’nin evliliklerinden dokuz çocuğu olmuştur. Adanın vazgeçilmez kurallarından biri de evlilik yaşına gelmiş olan kişilerin evlendirilmesidir. Bu mantıkla dokuz çocuk evlendirilmiş ve adanın dokuz bölgesine yerleştirilerek yeni yerleşim yerleri oluşturulmuştur. Kurulan her yeni bölgedeki yaşayan kahramanlar vasıtasıyla adanın zenginlikleri keşfedilmiş ıssız adayı yaşanılabilir konuma getirilmiştir. Protestan olan ada halkı dinlerinin gerektirdiği her ilkeyi burada yerine getirmektedirler.

Romanın başkahramanı Albertus Juli 97 yaşına geldiğinde ve eşini kaybetmiş olduğu yalnızlıkla Almanya’daki ailesini bulması için misafir ettiği bir gemi kaptanından yardım ister. Kaptanın yardımıyla kardeşinin torunu olan Eberhard Julius’u adaya davet eder. Davet üzerine adaya gelen genç adama Albertus hayat hikayesini anlatarak kaleme almasını ister. Böylelikle Schnabel’in “Die Insel Felsenburg” romanı Ebhard Julies tarafından kaleme alınır.

1.1. FELSENBURG ADASINDA İNSANİ İLİŞKİLER

Şimdi Felsenburg adasındaki insan ilişkilerine bakmakta fayda var. Felsenburg adasında genel olarak insani ilişkiler belli bir saygı dahilinde yaşanmaktadır. Kişiler arası güven, adada kötülüğün olmamasından kaynaklanmaktadır. Kötülük kaptan Lemelie'nin adaya gelmesiyle kısa süreli de olsa kendisini göstermiş fakat onun ölmesiyle adada varlığını bir daha göstermemiştir. Adanın ilk keşfi ile dört farklı karakterde olan kişilerin buradaki yaşantılarında anlaşmazlıklar, rekabet, hırs barınmaktadır. Bu anlaşmazlık adada var olan tek kadının ve üç erkeğin bulunmasından dolayı yaşanmaktadır. Kötü karakter olan Lemelie tek olan kadının paylaşılmasından yanadır. Neyse ki kötünün layığını bulup ölmesi ile bu kötü düşünce de yok olmuştur.

“Lemelie şöyle dedi: buradaki bütün azizlerle yaşamım boyunca huzurlu ve mutlu olmam zor görünüyor. Bu yüzden burada iki kadın dışında hiçbir şey eksik değildi. Aynı koşullar altında üçümüz bir kadınla evlenmeliyiz. Van Leuven başını iki yana salladı ve Lemelie'ye şöyle dedi: böyle günahkar konuşmalarla tanrıyı kızdırıyorsun. Ancak ilahi ve dünyevi haklar altında ortaya koymuş olduğunuz düşüncenize, damarlarımda kan olduğu sürece asla izin vermeyeceğim. Concordia'mı dünyadaki hiç kimseyle paylaşmayacağım. Çünkü biz sadakat ve sevgi ile birbirimize ömür boyu söz verdik.”²⁸

Dışa kapalılığın yaşandığı bu adada bunun mutluluk ve huzuru kapsamı ile kişilerin ruhsal ihtiyaçları karşılanmaktadır. Çetin şartlarda yaşamaları onların birlik ve beraberlik içerisinde olmalarını etkilememekte aksine yardımlaşma onlar için vazgeçilmez bir kavram olarak hayatlarında yer almaktadır. Felsenburg adasında insan ilişkilerinin normal seyrinde yaşanmasının çıkar ilişkilerinin olmamasından kaynaklanmaktadır.

1.2. TOPLUM

Robinsonat ada kavramında toplumdan kopma bu süreçte yalnızlık ilkesi ile bütünleşmekte, böylelikle ilişkiler kurmak imkansızlaşmaktadır. Temel kavramı yalnızlık olan bu mekanlarda ıssız olması insani yaşam belirtilerinin olmadığıdır. Öyle ki Robinsonat kahraman teklifin verdiği karamsarlıkla içsel konuşmalarda

²⁸ Johann Gottfried Schnabel, *Die Insel Fenselburg*, SWAN Buch-Vertrieb GmbH, München 1994, 167.

bulunmaktadır. İnsansızlık kahramanın yalnızlığını paylaşmak için farklı boyutlarda ilişkiler kurmasına neden olmaktadır. Orada gördüğü her nesneyi, her canlıyı insani bir varlık olarak nitelendirip ilişkiler kurmaya başlar. Bunun yanında ilkel adalara düşen sayıca birden fazla olan kahramanlar vahşi ortamın, esaretin ıssız ada yaşamının getirmiş olduğu zorluklarla kişiler arası ilişkileri yoğun yaşamaktadırlar. Toplumdan kopmuşluk ve daha önceki yaşama özlem duyulması onların bu uygarlıktan uzak ortamda dayanak gördükleri kazazede insanlarla bağ kurmalarına neden olmuştur. Toplumsal yapının farklılık gösterdiği Robinsonat adalarında kişisel tercihlerin aksine ıssızlığın gerektirdiği toplum ilişkileri görülmektedir. Felsenburg adasını oluşturan toplumun aralarındaki ilişki kan bağına dayanmaktadır. Adada sınıf farkı olmadığına kişiler arası bir rekabet bulunmamaktadır. Yapılacak olan işlerde, paylaşılacak olan mallarda hakkaniyet kavramı esas alınarak yapılır. İnsani ilişkilerin temeli sayılan adalet kavramı burada fazlasıyla bulunmasında toplumsal ilişkilerin bozulması gibi bir durum söz konusu değildir. Buradaki toplumu oluşturan insanlar kuralları oluştururken kişisel çıkarlarını düşünmeden, benliklerini yitirmeden ada ortamının genelini huzur bulacağı, mutlu olacağı ilkeleri esas almayı tercih etmektedirler. Çünkü buradaki insanlar erdem ve dürüstlük özelliklerini karakterleriyle bütünleştirmişlerdir. Vazgeçilmez bu ilkeler sağlam bir toplum yapısını oluşturmuş, kişiler arası kaygısız olgun ilişkiler meydana getirmektedir. Doğal yaşamın getirdiği sıkıntılar onlar için engel teşkil etmemektedir. İş yükünün fazlalığı, ihtiyaçlar için sürekli çalışmak günlük hayatta varlıklarını sürdürmenin gereksinimlerini oluşturmaktadır. Bu ıssız adaya sonradan katılan insanlara ada halkı tarafından sahip çıkılmaktadır. Merhamet ve yardımseverlik burada yaşayan insanların kimliklerinde mevcuttur. Kazazede olan ve ıssız ada koylarına düşen Robinsonat kahramanları tanrı misafiri olarak görülmekte, onlara buradaki yeni yaşamlarında yardımcı olunmaktadır. Bu Robinsonat kahramanlarının içsel yalnızlıkları, duygusal karamsarlıkları gidermekte ve Robinsonat ada ortamının güçlü koşulları hissettirilmemeye çalışılmaktadır.

“Albert Juli ve ailesinin hoş karşılama ve samimiyetlerini söyleyecek olsaydım yeterince kelime bulamazdım. Dürüst yaşlı adam kalpten gelen sıcak bir sarılmayla, başımı göğsüne koydu ve hızlı atacak kalbinin sesini duyacak kadar uzun süre sarılı kaldık. Bunun üzerine beni bir çocuk gibi kucağına oturttu ve etrafa sevinç çığlıkları attı. Diğer tüm yeni gelenleri de aynı sevinçle karşıladı.

*Bu nezaket içerisindeki karşılama öğlene kadar devam etti.”
(Schnabel, 111-112)*

İssız adalarda yaşamaya başlayan kişilerin temel sorunlarından biri olan yalnızlık Felsenburg adası için aynı niteliği taşımamaktadır. Çünkü buranın keşfi dört kişi tarafından yapılır ve zaman içerisinde sayıları sürekli artmaktadır. Bu da yalnızlık kavramının buradaki önemini yitirdiğini göstermektedir. Kalabalık ortam, toplu yaşam ortamı buradaki insanlar için bir şans niteliği taşımaktadır. Tecrit edilmiş bir Robinsonat adasının zorlu yaşam ortamındaki iş gücü paylaşılmakta böylelikle kişiler için bir nebze de olsa kolay yaşam oluşmaktadır. Bir Robinsonat adası olan Felsenburg’da yaşayan kahramanlar göstermiş oldukları sabır ve gayretle yaşanılabilirliği mümkün olmayan bu adada zaman geçtikçe aralarında sağladıkları iş kolaylığı sayesinde adayı yaşanılabilir hale getirmişlerdir. Felsenburg adasının dış perspektifi tamamen Robinsonat adasını tanımlamaktadır. Fakat içerisinde yaşayan insanlar Albert Juli yani büyükbabanın oluşturmuş olduğu üçyüz kişilik toplumun Robinsonat kavramındaki medeniyetten yoksun kalma ilkesini taşımamaktadırlar. Nitekim burada yaşayan insanlar medeniyet kavramına sahip toplu ve ikili ilişkilerde, bu kavramın gerektirdiği gibi davranmaktadırlar. İssız ada yaşamı, vahşi ortam onları karakter olarak ilkelleştirmemiştir. Aksine aile bağlılığı ve diğer akraba ilişkilerinde saygı terimini yaşamları boyunca ilke edinmişlerdir.

1.3. AİLE OLGUSU

Aile olgusu Robinsonat adalarında var olmayan bir terimdir. Fakat bu ve bunun gibi etmenler İSSIZ ada ortamını yaşanılacak hale getirmek için olması gerektirir. Kazazede Robinsonat kahramanlar daha önceki toplumlarına özlem duydukları belirgin tarzları buradaki mekanlara taşıyarak bu ilkel yaşamı zor ortama uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. İssız adalarda özlem duyulup orada yaşatılması istenen birkaç temadan biri de ailedir. Aile kavramı Felsenburg adasında Albertus ve Concordia’nın keşif sonucu yaşamaya başlamasıyla oluşmaktadır. Bu iki insan İssız Robinsonat adada yalnızlıklarını paylaşmak için evlenirler. Böylelikle üçyüz kişilik Albert Juli ailesinin temelleri atılmış olur. Felsenburg adasında genel Robinsonat adalarının özellikleri içerisinde olmayan aile kavramları mevcuttur. Genel olarak Robinsonat adalarında yalnızlık hakimken burada yalnızlık faktörü yapılan bu evlilikle ortadan kaldırılmak istenmektedir. Bir kadının ve bir erkeğin İssız adada

yalnız yaşamaları bir kenara bırakılarak adanın zor ve ilkel şartlarında hayatta kalmak için aralarında güçlü bir bağ oluşturulmuştur. Robinsonat adalarında yeniden doğuş ve yeniden varoluş ilkleri Felsenburg adasında da varlığını göstermektedir. Evlilik kurumu bu küçük ailedeki iki Robinsonat insanın yeniden doğuşu, huzuru ve mutluluğu bulmasıdır.

Felsenburg adasında ailenin temelini kuran büyükbaba Albertus, daha sonrasında çocuklarını da bu evlilik kurumuna dahil ederek aile toplumunu oluşturmuştur. Evlilik ve akabinde oluşan aile, buradaki insanların hayatlarında olması gereken bir zorunluluktur. Yaşı gelmiş her erkek veya kadın kendi dengi olan biriyle evlenmelidir. Bu büyükbabanın vazgeçilmez kuralıdır. Hayatta kalmak için verilen mücadele birlik ve beraberliğin olmasıyla aşılabilen bir durum haline gelmesi bu kavramın temelini dayandırılmaktadır.

“Önümüzde açık bir İncil vardı. İkimiz de bu küçük sunağın önünde diz çöktük, İncil’den üç bölüm okudum ve gelinime hitap ettim. “Sevgili Concordia, size burada tanrının kutsal kitabının önünde soruyorum; Albert Juli evli bir çift olmayı ister misin? Concordia yüksek bir sesle “evet” dedi. Kutsal tanrı diğer tüm toplumlardan uzaktaki bizim ruhlarımızı ve bedenlerimizi kutsal evlilik bağı ile bir araya getirdi. Bu ıssız yerde toplumdan uzak olmamız düğün törenimizi dünyadaki diğer gelin ve damatların yapmış olduğu gibi lezzetli yemek ve içeceklerle kutladık.” (Schnabel, 251-252)

Keşfedilen ıssız Robinsonat adaya medeniyet getirilmesi aile kurulmasına bağlı kılınmıştır. İlkel ada ortamının cennet ada konumuna dönüştürülmesi için yapılacak olan mücadele aile kavramının varlığıyla hız kazanmaktadır. İmkansız şartlar aile birliğinin sağladığı güçle aşılabılır hale gelmiştir. Ayrıca akabinde gelen güven ortamı huzur ve mutluluk imgeleri, adanın genelini etkileyen faktörler olarak görülmektedir. Bunların var olması Robinsonat kahramanın geçmiş yaşantısına duymuş olduğu özlemi bitirmektedir.

“Tanrıya şükran duyuyoruz bize dokuz sağlıklı ve mükemmel çocuk verdiği için. Ebeveynleri olarak çocuklarımızı tanrı korkusu ve disiplinle yetiştirdiğimizden dolayı herhangi bir şeyden dolayı bizi rahatsız etmediler. Bu yüzden dünyanın en mutlu ailesiydik. Günden güne elde ettiğimiz aile mutluluğumuz ikimizde de ana vatanımıza olan özlemimizi yok etti. Artık geçen gemilere bizi buradan kurtarmaları için en ufak çaba sarf etmedim.” (Schnabel, 264-268)

Felsenburg adasında ataerkil aile topluluğu bulunmaktadır. Büyük baba Albertus bu ailenin lideri olarak kabul edilmekte, önemli kararlar almada onun fikri ağır basmaktadır. Aile yapısı kan bağıının yanı sıra sonradan dahil olan Robinsonat kahramanlar biyolojik olarak bir bağa sahip olmasalar da aile temelini oluşturan bireylerdir. Nitekim burada herkes eşit ve aynı şartlara sahip olduğundan dolayı buradaki statüleri belirleme veya kişileri ayrıştırma gibi unsurlarda aile bağıının hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Aile temelini oluştururken bağlılık onlar için vazgeçilmez bir unsurdur. Tanrı huzurunda edilmiş yeminler birbirlerine bağlılık adına verilen sözler bu adadaki aile yapısının temel taşlarını oluşturmuştur.

1.4. AŞK

Aşk, Robinsonat ada maceralarının içinde kimi zaman yer almaktadır. Sığınma alanı olan Robinsonat adalarda kazazede sayısı birden fazla ve farklı iki cinste olması aşkın yaşanılmasına ortam oluşturmuştur. Yaşadıkları gemi kazaları sonucu sığındıkları ada ortamının vahşi, ilkel ve ıssız olması aşkın yaşanılması için bir engel teşkil etmemektedir. Aşk her koşulda yaşanan yoğun bir duygudur. Felsenburg adasında aşk; Albertus'un Concordia'ya duyduğu yoğun bir histir. Onun bu platonik aşkı günden güne içini sarmakta karşılığını bulamadığı için kederlenmektedir. Ona aşkını itiraf etmesine engel olan tek şey erdemli bir kişiliğe sahip olması ve Concordia'ya ettiği yemin olmuştur. Bu aşkın tek taraflı olması ona acı verse de iffetli Concordia'nın güvenini kaybetmemek için bunu gizli tutmayı tercih etmiştir. Bu aşkın imkansızlığı Felsenburg adasında Albertus için yalnızlığı ifade etmektedir. Albertus içsel yalnızlığını gidermek için adada bir kadın varlığı dilemektedir. Kimi zaman uzaktan geçen gemilere seslenmekte, bu hasret duygusunu gidermek için çabalamaktadır.

“Adada çalışma isteğimi tamamen kaybettim. En gerekli olanları zorunlu olarak yaptım. Çoğu vaktimi kuzeydeki kayalıkların üstünde ateş yakarak, sigara içerek yalnızlık içerisinde geçirdim. Gözlerim sürekli açık denizlere bakıyor geceleri ışıkları parlayıp geçen gemilerin karaya çekilmesini bu yalnızlığımı birinin gelmesini istedim. Ettiğim yemin bu aşkı yaşamama engeldi. Öyle ise dürüstlüğüm ve insanlığımınla özlem duyduğum eşi ve aşkı bulmak istediğim için kim beni suçlayabilirdi.” (Schnabel, 237)

İlk bakışta fark edilmeyen aşk Felsenburg adasında farklı bir kavramda ortaya çıkmaktadır. Kadın için fiziksel arzulardan uzak sadece ilkel ortamda sığınma yeri

olarak görülürken, erkek için cinsellik, yalnızlıktan kurtulma ve bir kadına sahip olma tutkusunu oluşturmaktadır. Aşkın teması farklı kişiliklere göre şekillenmektedir. Herkes için farklı durumları ifade etse de en genel anlamda aşk, duyguların yoğunluğunu en tutkulu tarzda yaşanmasıdır. Sabrın ve anlayışın olduğu bu adada aşık Albertus karşılık alacağı günü beklemektedir. Bu bekleyiş onu kimi zaman ümitsizliğe düşürmektedir. Robinsonat ada topraklarında yaşanan bu anlamlı duygu ada ile toplumunun oluşumunda etkilidir. Aşkın çıkarsızca yaşanması kişilerin erdemli oluşunu ifade etmektedir. Her ne kadar ruhsal ve fiziksel ihtiyaç olarak görülüp nitelendirilse de tek taraflı yaşanması, verilen söz, sabırla beklenilmesi herhangi bir çıkar durumunun olmadığını göstermektedir. Aşkın karşılıksız olması ada ortamındaki yaşamın seyrini değiştirmemekte, olması gerek şekilde saygılı yaşamakta, rahatsızlık oluşturacak bir durum bulunmamaktadır. Acı veren bu aşk aynı zamanda Albertus için mutluluk kaynağıdır. Çektiği acıların bu aşka değdiğini düşünmektedir. Vazgeçmeyi asla düşünmezken bu durumu bulunduğu hali kabul etmeyi tercih etmiştir. Aşık adam Albertus, sevdiği kadına aşkını şarkılar söyleyerek duyurmakta, bunu yaparken bile erdemli kişiliğinin ağırlığıyla, onu rahatsız etmeden kendi yalnızlığında dile getirmektedir.

“Concordia mucizemin resmi

Sen benim erdemim ve bayramımsın

Kalbim seninle dolu

Benim gizli aşkım

Senin özleminle savaşıyorum

Ruhum zulüm ve işkenceler içinde

Yeminim, sadakatim umudumu engelliyor

Sen benim tek iyiliğim ve kaderimsin

Oh. Seninle birleşip mutlu yaşamaya izin ver.” (Schnabel, 242-243)

Bu şarkılar, aşkın karşılıklı yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Yalnız kadın Concordia kocasının yasını tutmaktan vazgeçer. Genç adamdan duyduğu şarkılar onu etkilemiştir. Tek taraflı aşk tamamen bitmiş, yerini içtenlik ve sadelikle yaşanan güzel bir hissiyata bırakmıştır. Mutluluk artık adanın dört bir tarafını sararken, yaşam şartlarının zorluğu aşkların hayatta kalmasını engellememektedir. Aksine zamanla adadaki sürgün hayatları, dışa kapalı yaşamları, yalnızlıkları onları birbirine daha

yakınlaştırmıştır. Böylelikle Concordia bu aşka karşılık vermek için duygularını yazıya dökmektedir.

“Kalbin en sevgili arkadaşı...

Dün söylediğin her şeyi dinledim. Tanrım ve vicdanım tanıklık ettiği üzere merhum kocama iffetim ve namusumla sadık kaldım. Kocamın bu ıssızlık içinde sefil ölümünün yasını tuttum ve hayatımın geri kalanı acı verici geçti. Sizin saf ve temiz sevginiz ve erdemli kişiliğiniz kalbimde size karşı aşk hissini oluşturdu. Sevginizden ve sadakatinizden tamamen emin olduğum için evlilik yapmaya karar verdim.” (Schnabel, 247-248)

Aşk geçmiş ve geleceği kapsayan iki zaman dilimi içerisinde yaşanmaktadır. Mutluluk kimi zaman her ikisinde bulunurken bazen de sadece birinde kendisini göstermektedir. Concordia her iki zaman diliminde sevilen kadın olarak mutlu olur. Onun, Felsenburg adasında yaşadığı felaketlerden sonra gösterilen sahiplenme duygusu ve ilkel ortamda yaşamını idame ettirmesinde kolaylık sağlayan kurtarıcı kimliğinde karşısına çıkmıştır.

1.5. YARDIMSEVERLİK

Robinsonat kavramının içerisinde barındırdığı gemi kazası, çaresiz insan, ilkel şartlar temaları yardımseverliği vazgeçilmez kılmaktadır. Robinsonat insanların buldukları kötü şartlardan kurtulmaları için ihtiyaçları olan önemli bir kavramdır. Genel olarak birçok kötü durumun üstesinden gelmelerine rağmen bazen bunu başarmaları mümkün olmamaktadır. Böyle durumlarda farketmeksizin insan veya hayvanlardan yardım almaları kaçınılmaz olmaktadır. Yardım canlıların en çaresiz anlarında kurtulmaları için yapılan bir destektir. Çaresizlik ve çetin şartlar Robinsonat adalarının en temel özelliklerinden sadece bir kaçıdır. Tutsaklık, esaret, kısıtlı imkanlar ıssız ada Robinsonat kahramanları için aşılması zor durumlardır. İşte böyle zamanlarda yardım Robinsonat adalarında yaşayanların kurtarıcıları olmaktadır. Gemi kazası sonucu sağ kurtularak azgın okyanus sularında karaya çıkmak için çaba sarf eden dört kişiden üçünün Felsenburg adasına çıkmak için birbirlerine yardım etmesiyle yardımseverlik kavramı kendini ilk olarak metinde göstermektedir.

Adanın ilk keşfi ile Albertus'un Concordia'ya yardımları görülmektedir. Onu kötü niyetli kaptan Lemelie'den kurtarması küçük kızının doğumunda daha önce hiç

yapmadığı bir şeyi yaparak bu doğumun sorumluluğunu üstlenmesi, onu yardımsever insan statüsünde üst sıraya koymaktadır. Felsenburg adasında var olan hayvanlardan maymun ve geyikler evcilleştirilerek güçlerinden faydalanılmıştır. Geyikler yük taşıma işinde kullanılırken, maymunlar ise ev işlerini yapmak, çocuk bakımı gibi görevlerde kullanılmaktadır. Albertus ve Concordia için maymunlar aileden biri olarak görülmektedir. Bu ıssız adada insani varlığın yaşam sürmemesi onların yardımcı olarak maymunları ve geyikleri tercih etmeleri zorunlu kılmıştır.

“Bir gün Concordia bir ağacın altında bulunduğu sağ bacağı kırık bir maymunu eve getirdi. Her zamanki yumuşak kalbi ve merhameti ile kırık bacağı bir bezle sardı. Daha sonra onu yatağa taşıdık ve işimize geri döndük. Ama öğlen civarında geri döndüğümüzde biraz şaşırдық. Çünkü şüphesiz hastamızın ebeveynleri olan iki yaşlı maymun onun yanındaydılar. Başlangıçta onlara güvenip güvenmeyeceğimi bilmiyordum ama hasta maymun ellerimi yalayarak minnettarlığını hissetmemi sağladı. Hasta maymun yaklaşık beş-altı hafta içerisinde mükemmel bir şekilde tedavi edildi ve iyileşti. Bizim tarafımızdan sevilen bu üç maymun bizden ayrılmadı. Yaptığımız her şeyi taklit etmeye başladılar. Çuvalları asar, ayırdığım odunları mutfığa taşır, çocuğumuzu sallar, su dolu bidonları taşır, neredeyse tüm işleri hiçbir sıkıntı olmadan onlar yapardı.” (Schnabel, 227-229)

Yaşanılan Robinsonat adasına uyum sağlamak kolay değildir. Kişilerin daha önceki hayatlarında yaşadıkları kolaylıklar burada görülmemektedir. Doğasal güçlüğü azaltmak için tek kaynak kişiler arası yardımdır. Bütün serüven boyunca Robinsonat kahramanlar mücadele içerisinde yaşamaktadırlar. Doğal çevre şartları onları acımasızca zorlamaktadır. Buradaki yaşamın bir nebze de kolaylaşması onların içinde buldukları durumu kabullenmelerine katkı sağlamaktadır. Felsenburg adasının kıyılarında zaman zaman yardım çığlıkları duyulmaktadır. Geçirdikleri gemi kazası sonucu ya da uğradıkları korsan saldırılar onların bu kayalara sığınmalarına neden olmuştur. Erdemli ada halkı hiç tereddüt etmeden kimi zaman kendi canlarını önemsemeyerek onlara yardım etmişlerdir. Adalıların bu yardımseverliği büyükbaba Albertus’tan kaynaklanmaktadır. Onların lideri olarak her zaman bu davranışı pekiştirmiştir. Geçmişten gelen bu yardımsever davranış, Felsenburg adasını cennet ada konumuna dönüşmesinde etkili olmuştur.

“Concordia sabah günaydın dedi ve daha sonra sevgili kocasının bedenini kurtarıp yeryüzüne gömmek için yardım istedi. Bu iyilik ve yardım için her zaman minnettar kalacağını söyledi. Üzerime çok fazla halat ve ipin dayanabileceği tuval balta aldım.”

Concordia ile kayalıklara doğru gittik. Dik kayalıklara tırmanarak tepeye vardım ve oradan aşağıya sarktım. Çok tehlikelere maruz kalarak sevgili bay Von Leuven'in hırpalanmış ve tanınmaz bedenine ulaştım. Onu aceleyle yanımdaki kumaşa sararak bir halata bağlayarak yavaş yavaş yukarı çektim. Yedi saat sonra çeşitli tehlikelere rağmen Concordia'ya merhum kocasının bedenini verdim.” (Schnabel, 198-199)

Bazen istenilen yardım zorlu şartlar altında mümkün olmasa da tereddüt etmeden yapılabilir. Albertus da aynen böyle yapmıştır. Concordia'nın yalnız ve savunmasız bir kadın olması bu kötü şartlar altında onun tarafından istenilecek her türlü yardım desteği Albertus tarafından geri çevrilmemektedir. Kişiler arası çıkarın ve rekabetin olmadığı bu adada sorumluluk sadece kişinin kendisine ait değildir aksine orada bulunan herkes tarafından sahiplenmektedir. Bu da ıssız adada yardımseverlik olgusunu daha da güçlendirmektedir.

1.6. ŞİDDET

Robinsonat adalarda şiddet olgusu adanın ıssız olması ve ilkel şartları barındırmasından dolayı görülmektedir. Genel itibariyle yaşayan canlıların yabani hayvanlardan oluşması adaya düşen kazazede kişinin saldırılara maruz kalmasına neden olmuştur. Vahşi ortamın getirdiği korku ve yalnızlık psikolojik olarak şiddete maruz kalma durumunu ortaya çıkarmaktadır. İssız adalarda kötülüklerden korunmak için sığınacak bir yer bulmak mümkün değildir. Kişi kısıtlı imkanlar ve kendi çabasıyla yabani hayvanlardan korunmak için sığınacağı alanı inşa eder. Toplumdan, uygarlıktan kopmuş kişinin ansızın kendisini Robinsonat bir adada bulması, zihinsel olarak yaşadığı korku onun için acı verici bir durumdur.

Felsenburg adasında şiddet kavramı kaptan Lemelie'nin Concordia'nın kocasını kayalıktan aşağı atarak öldürülmesiyle görülmüştür. Sapkın zihniyetli kaptan medeniyetten uzak bir kişiliktir. Geçmişinde ve şu andaki hayatında şiddete meyilli olması, şahsi menfaatlerine kavuşmak için başvurduğu bir yol niteliğindedir. Sevgisizlik ve medeniyetten yoksunluğu onu acımasız bir insan haline getirmiştir. Nitekim kaptanın bu kötü huyları Concardia'nın kocasını öldürmesiyle, sonra onu savunmasız bir kadın olarak görüp taciz etmesiyle kendini göstermiştir:

“Lemelie şöyle anlattı: Concardia kocanız güzel sabah şarkı söyleyerek avlanmak için uçurumun kenarına geldi. Onu öldürmek için kurnazlık peşindeydim. Beni gördüğünde dehşete kapılarak

benden korktu. Onun güvenini kendimi dost göstererek, ona sarılarak kazandım. Onu konuşurarak kayalıkların en tepesine getirdim, tek bir darbede aşağıya ittim. Öldüğünden emin olduktan sonra sabah şarkımı söyleyerek oradan ayrıldım.” (Schnabel, 209-210)

Adanın ilk ve tek kötü karakteri kaptan Lemelie, Concardia'ya saldırdığı esnada Albertus'un engelleme çabası sırasında tüfekle vurularak ölür. Böylelikle adanın şiddet timsali kötü karakteri ortadan kalkmıştır. Felsenburg adasında ilk ve son kez yaşanan bu durum adada huzursuzluk ihtimalini ortadan kaldırmıştır:

“Dikkatli kulaklarım gece yarısı Concardia'nın odasından gelen tartışma seslerini hemen duymuştum. Korkunç sesler arasında kapıyı ittim ve hain kötü Lemelie ile kavga etmeye başladık. Ama ölümsüz şeytan büyük bir kılıç darbesiyle kafama vurdu, kan yüzümden akıyordu. Daha sonra kavga şiddetlendi ve ölümcül darbe alarak kötü yaralandı. Belki Tanrı'nın merhametiyle ölümün son saatinde pişman olarak yumuşar. Ancak bu kötü adam ağzından çıkan köpüklerle küfür ederek gözlerini kapattı. Benim katilim olmak isterken kendi katili oldu.” (Schnabel, 204-205)

Tutsaklık ve dışa kapalılık gibi terimler Robinsonat adasında yaşayan insanlar için psikolojik bir çöküntüye sebep olmaktadır. Kurtulma umudu yerini ümitsiz bekleyişe bıraktığı anda kişi kendini izole edilmiş bu yerde, yalnızlık içinde biçare görmektedir. Robinsonat kahramanlarının ansızın geçirdiği gemi kazası sonucu toplumdan uzaklaşması onları medeniyetten mahrum kılmıştır. Nitekim yaşanan kötü olaylar bu kişilerin doğrudan olmasa da dolaylı yollarla şiddetle tanışmalarına sebep olmaktadır.

1.7. BİR SİĞİNAK OLARAK ADA

İnsan yaradılışından ölümüne kadar zaman zaman farklı davranışlar sergiler. Yaşadığı travmatik durumlar, onu toplumdan kaçmaya sevk eder ve kendine bir sığınak aramasına neden olur. Robinsonat adaları da bu tür insanların sığınak olarak gördüğü yerlerden biridir. Nitekim mutluluk aramak için çıktıkları gemi seyahatlerinde ansızın yaşantılarının değişmesiyle içine düştükleri bu adalar onlar için birer sığınak haline gelmiştir. Çoğu zaman bir kaza ve felaket sonucu düştükleri bu Robinsonat adaları daha sonra onlar için bir cennet haline dönüşmektedir. Tıpkı Felsenburg romanındaki dört kahramanın yaşadığı macera gibi:

“Güneş ışınları en hoş ferahlığıyla bana vuruyordu, gözlerimi açtım berrak gökyüzü ve güneşi gördüm. Etrafıma baktım dehşete kapıldım, Concordia’dan başka kimse yoktu. Daha sonra doğrularak oturdum ve kaptan Lemelie ile Von Leuven’i kayaların arkasında gördüm. Gök gürültüsü, fırtına, gemi enkazı, açlık ve susuzluk bizi buraya getirdi. Seyahat arkadaşlarımızla bizim dışımızda kimseyi göremedim. Eğer tanrı bizi harika bir şekilde kurtarmasaydı, muhtemelen boğulacaktık. Sığındığımız bu adada ıslak kıyafetlerimizi kurutmak ve ısınmak için gemiden getirdiğimiz odunları taş yardımıyla yaktık. Daha sonra gemiden yiyecekleri ada evimize taşıdık.” (Schnabel, 143-144)

Büyük denizlere açılan Robinsonat kahramanları, tehlikeler ve saldırılara maruz kaldıkları yolculuklarında, güvenilir bir sığınak aramaları yaptıkları ilk eylemdir. Ölüm korkusu ve hayatta kalma çabaları içsel olarak yaşanmaktadır. Uygarlıktan uzak olmaları, sınırlandırılmış her şey onların ıssız adayı tercih etmelerini engellememektedir. Çünkü çaresizlik çoğu zaman insanı kötü yaşam şartlarına mecbur bırakmaktadır. Robinsonat kahramanlarının yaşadığı durum tam da böyledir.

“Tüm ailem ile deniz kıyısında bir öğleden sonra yürüyüşe çıktık. Şiddetli fırtına, köpüren dalgalar muhtemelen bize iyi ürünler getirmişti. Bununla birlikte sahilden uzakta büyük bir gemi enkazından kopmuş bir tahtanın üzerinde oturan iki kişi gözüme çarptı. Onaltı yaşındaki iki oğlumla onları kurtardık ve evimize getirdik. Altmış yaşındaki adam konuşmaya başladı. Oh güzel gökler burası cennet mi? Bize meleklerden mi yoksa ölümsüz inşalardan mı olduğunuzu söyleyin. Şimdi biz dünyada mıyız yoksa öldük mü? Yaşayıp yaşamadığımız konusunda bize bir şey söyleyin. Onlara şöyle dedim; sevgili dostlar onsekiz yıl önce sizin gibi biz de ölümcül zahmetli bir yoldan geldik. Kader, sevgili eşim ve beni bu adaya getirdi. Şimdi burada gördüğünüz çocuklarımız yoktu. Tüm adada insan ruhu yoktu sadece yalnızlık vardı” (Schnabel, 272-274)

Bu cömert ada yüzlerce insanı barındırarak, içinde bulundurduğu medeniyetsizliğin, toplumsal ayrışmanın varlığı, ilkel şartların mevcudluğu belirli bir zaman sonra insanlar tarafından göz ardı edilmiş ada adeta bir cennete dönüşmüştür. Azimleriyle şartların zorluğunu en aza indirgemeleri onların Felsenburg adasını alelade bir sığınak olarak görmediklerinin bir göstergesidir.

1.8. ADADA İNANÇ

Doğu ve batı Robinsonat temalarının içerisinde hep inanç olgusu vardır. Yaşadıkları yalnızlık Robinsonat kahramanlarının tanrıya yönelmelerini sağlamıştır. İçlerinde buldukları yalnızlık duygusundan kurtulmak için tanrıya sığınmış ve yine ilahi güç tarafından verilen gayretle yaşadıkları yeri cennete dönüştürmektedirler. Kimi zaman batık gemiden getirdikleri kutsal kitaplarını okuyarak maneviyatlarını yükseltmektedirler. İnançları sayesinde sabır ve güçlülere dayanma mücadelesine girmektedirler.

“Çoktan beri bu ıssız adada kilise yaptırmayı planlayan büyükbaba hemen dokuz ailenin büyükleri ve yöneticileriyle konuştu. Onlara yaptırmayı düşündüğü kilisenin yerini gösterir. Albertus hemen kendi elleriyle inşaatın ilk çukurunu kazdı ve ilk temel taşı koydu. Yaşlı aile temsilcileri aynı çabayı göstermeye, gerekli inşaat malzemelerinin hemen getirileceğine dair söz verdiler.” (Schnabel, 117)

Toplumsal hayatlarında ve özel yaşamlarında dinin gerektirdiği her şey yapılmaktadır. Evlilikler ilahi gücün ve dinin gerektirdiği gibi tasarlanmaktadır. Felsenburg adasındaki toplumsal düzen bu din kuralları sayesinde korunmaktadır. İbadetlerini eksiksiz yapmak adına her türlü çabayı göstermekte ve bunu kutsal bir görev kabul etmektedirler. Nitekim ibadet zamanları için oluşturdukları takvim de bunlardan biridir:

“Bizi yönlendiren takvime göre, bu adada yaşadığımız ilk Pazar her zamanki haftalık çalışmalarımızı bırakarak, tüm günümüzü kurtarmış olduğum İncili okuyarak, dua ederek ve ilahi söyleyerek geçirdiğimiz en keyifli bir gündü.” (Schnabel, 171)

Felsenburg adasının yaşam temelini oluşturan din, sevgi ve saygı ile özdeşleşmiş adalılar için vazgeçilmez bir kavram olmuştur. Adanın tamamen güven ortamı halini alması bu sayede olmuştur. Adada yasalara ihtiyaç duyulmaması maneviyatlara verilen önem, yardımlaşmalar hep dinlerine bağlı olmalarından ileri gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

JOHANN GOTTFRIED SCHNABEL'IN "DIE INSEL FELSENBURG" ADLI ROMANINDA MEKANLAR

Felsenburg adası izole edilmiş, ıssız ve ilkel yaşamın gösterilen gayretler sonucu yaşanılabilir mekan konumuna gelmiştir. Ada nüfusunun fazlalaşması çeşitli bölgelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Büyükbaba Albertus her bölgeye çocuklarının adını vererek adada mülkiyet hakkını gözetmiştir. Bu da topoğrafik olarak adayı elverişli hale getirmiştir. Bu durum kitapta şöyle anlatılmaktadır:

"Genç Concordia ile evliliğinin ondokuzuncu yılında üç oğlu ve sekiz kızı ile toplam onbir çocuğu olan Robert bizden ayrılan ilk kişi oldu. Ve adanın doğusuna ailesi ile birlikte yerleşti. En büyük oğlum Albert eşi Judith altı oğlu, iki kızı ile adanın kuzeyine yerleşti. Sabina ile evli olan Stefan dört oğlu iki kızı ile onları örnek alarak adanın batısına yerleşti. Ertesi yıl Jakop ve Maria üç oğlu ve iki kızı ile onları takip etti." (Schnabel, 382-383)

Adada oluşturulan bu yeni mekanlar vahşi ortamın ilkelliğini ortadan kaldırmıştır. Kurulan her bilge medeniyete öncülük etmiştir. Felsenburglular özlem duydukları toplumu kendileri oluşturmuştur.

2.1. ALBERT KALESİ (ALBERTUSBURG)

Büyükbaba Albertus adaya geldikleri zaman şartlar dahilinde, kısıtlı imkanlarla küçük barınaklar yapmıştır. Bunlar zaman içerisinde Robinsonat evlerine dönüştürülmüştür. Ancak Albertus'un çocukları onun için ada hakimiyetini sağlayan tepede büyük bir ev yapma kararı almışlardır. "Albert Kalesi" adı verilen bu yapı Albertus'a refah yaşaması için çocukları tarafından yapılmıştır:

"1694 yılında tüm çocuklarım benim için adanın ortasındaki tepenin üstüne dört köşeli bir bina yapmaya başladılar. Yapımı üç yıl sürdü. Bu yüzden eski kulübem yıkıldı ve tamamen kaldırıldı. Yenisini Albert Kalesi olarak adlandırdım. Bütün adaya hakim bu kalede Concordia ile güzel zamanlar geçirdiğimi söyleyebilirim." (Schnabel, 385)

Albert kalesi adayı sığınak olarak görüp gelen insanlar için bir nevi misafirhane konumundadır. Büyük baba, gelen kazazede Robinsonat kahramanları burada ağırlamaktadır. Kendini kral olarak nitelendirdiği için adanın merkezini de

burası kabul etmektedir. Görkemli ağaçların ortasında olan bu yer aynı zamanda adadaki en büyük şarap mahzenine sahiptir. Zaman Albertus için bir şans kaynağı olmuştur, asıl şansı Felsenburg adasına Robinsonat kahraman olarak düşmesidir. Ada onu ve ailesini kabul etmiş, rahat yaşamalarını sağlamıştır. Böylece ıssız ada şartlarında mükemmel denilebilecek yaşam sürdürülmüştür.

2.2. ALBERT BÖLGESİ (ALBERTSRAUM)

Felsenburg adasının kuzeyinde olan bu bölge ekili arazilerin yoğunlukta olduğu bölgelerden biridir. Felsenburg ailesinin en büyük oğlu Albert'in yönetimi altında olan bu bölgede evcilleştirilmiş geyikler, dağ keçileri ve bunların yaşadığı ahırlar bulunmaktadır. Çalışkan bölge sakinleri çorak arazileri verimli hale dönüştürerek ihtiyaçlarını gidermek için büyük çaba sarf etmektedirler:

“Felsenburg adasının kuzeyinde, iki ağaçlı patikanın arasında iyi inşa edilmiş ahırlar ve bahçeler bulunmaktadır. İnsanlar dışında, evcilleştirilmiş sığır, geyik, keçi bulunuyor.”(Schnabel, 118-119)

Adanın genel ve temel kuralı olan çalışmak bu bölgenin kısa zamanda gelişmesine fayda sağlamıştır. Çalışkanlığın beraberinde getirdiği düzen bölgeye hakim olmuştur. Belli bir düzen dahilinde yapılan işler zamanında bitirilmektedir.

“Orada bir düzenle karşılaştık. Yaşlılar tarlada işlerini yapıyor ancak küçük çocuklar orta yaşlılar tarafından bakılıyordu.”(Schnabel, 119)

İssız adalarda olmayan düzen keşifler sonucu gelen kahramanlar tarafından oluşturulmakta ve çeşitli yöntemlerle yaşadıkları yeri güzelleştirerek geliştirmektedirler. Bu da adaları adeta bir cennete dönüştürmektedir.

2.3. DAVID BÖLGESİ (DAVITSRAUM)

Bu bölgede Robinsonat adalarında gerçekleşmesi en zor olan başarılmıştır. Atölyelerin olduğu bu yerde üretim yapılarak sanata katkıda bulunulmuştur. İlkel yaşamı geride bırakmak isteyen David, ayakkabı üretimi için küçük atölyeler kurmuştur. Adadaki geyik derileri ham madde olarak kullanılmıştır. Zamanla bu zanaat çocuklara öğretilerek kalabalık Felsenburg toplumunun ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çalışılmıştır:

“Unutmayalım ki buradaki atölyelerde istekli olarak çalışan, deniz hayvanları ve geyik derileri ile ayakkabılar yapan yetenekli insanlarla karşılaştık.” (Schnabel, 139)

Genel anlamda sadece barınma ve yiyecek ihtiyacı gözetilmemiş adayı refah seviyesine ulaştıracak yeni icatlar da tercih edilmiştir. Çalışkanlıklarını her fırsatta gösteren Robinsonat kahramanları adadaki kardeşleri ile takas ticaretine başlamışlar, ürettiklerini maddi kazanç sağlamadan diğer bölgedeki akrabalarına vermekte kendi ihtiyaçlarını da onlardan karşılamaktadırlar. Böylelikle Robinsonat adasına ticaret kavramı da yerleşmiştir.

2.4. STEPHAN BÖLGESİ (STEPHANSRAUM)

Robinsonat adasının yerleşim yeri olması bölgelere ayrılmasıyla başlamıştır. bu bölgelerde farklı ürünler yetiştirmek için çalışılmıştır. Tuz madeninin burada olması bu bölge için bir zenginliktir. Stephan bölgesindeki birçok tuz tepesi tüm adanın ihtiyaçlarını karşılar niteliktedir.

“Nehirden uzakta en güzel tuz hazinesi ve tuzun bulunduğu çukurlarda mükemmel ve son derece kullanışlı tuz höyüğüne baktık. Yaklaşık yüz adım ötede tuz kaynatma, güneşe serme alanını görüyorduk.” (Schnabel, 161)

Tuz üretiminin yanı sıra burada üzümler üretilmiş ve bunlardan şaraplar yapılmıştır. Bir zaman sonra şarap adanın geleneksel içeceği haline gelmiştir.

“Ayrıca burada çok iyi şarap yapımında kullanılan üzüm tepelerinin olduğu alanlar vardı. Her türlü yemeğin yanında sunulan güçlü şaraplardı.” (Schnabel, 161)

Robinsonat ada ortamında yaşamak Felsenburglular için sürgün ifadesi yapılan yeniliklerle etkinliğini yitirmiştir. İhtiyaçları olan her şeyi üretmek onlar için mutluluk anlamına gelirken yaşantılarını da kolaylaştırmaktadır. Şarap üretimi gibi farklılık gösteren ürünler yetiştirmek onların buradaki yaşantılarını genel Robinsonat adalarından farklı kılmaktadır. Buradaki alışagelmışin dışında olan yaşantı dünyadaki diğer yerleşim yerlerine özlem duymalarını engellemektedir.

2.5. JAKOP BÖLGESİ (JAKOPSRAUM)

Sarp kayalıkların üzerine kurulmuş bu bölge adanın en küçük alanını kaplayan yerleşim yeridir. Ekim alanı oldukça az bir bölgedir. Buna rağmen yetiştirilen her üründen verim alınmaktadır. Özel bir üzüm çeşidinin yetiştirildiği bu yerde şarap üretimi normal zamandan daha uzun sürmektedir.

“Beklenen hasat zamanı gelmişti. Aynı zamanda normal şarap hasatından yaklaşık dokuz veya on hafta daha uzun sürüyordu.”
(Schnabel, 182)

Zamanın kısıtlı olmadığı bu adada yapılan işin ve üretimin ne kadar vakit aldığı önemli değildir. Dış dünyadan izole edilmişlik kurallara tabi olunmadığı Robinsonat adası zaman kavramını güncel yaşamda dikkate almamaktadır. Bu bölgenin bir diğer özelliği ise bakır ve gümüş yataklarının olmasıdır. Bunlar bölgeye hakim tepelerde bulunur ve maden bakımından zenginliğe sahip bir yer olmasına kaynak sağlar.

2.6. JOHANNIS BÖLGESİ (JOHANNISSRAUM)

Deniz kıyısına kurulmuş bu bölgede balıkçılık gelişmiş ve çok fazla çeşit balık bulunmaktadır. Ağaçlarla donanmış bu güzel bölge sarp keskin kayalar ile çevrilmesine rağmen zenginliği ile adadaki diğer bölgelerden farklılık göstermektedir. Öyle ki akan sulara altın taneleri bulunmaktadır. Fakat ıssız ada konumundaki Felsenburg için bu altınlar önem ifade etmemektedir. Çünkü adada maddi kaynak işe yaramayan bir etkidir. İhtiyaçları olan her şeyi kendileri üretmekte, eksikliklerini birbirleriyle takas yaparak gidermektedirler.

“Burada büyük bir göl harika bir orman bulunuyor ve mükemmel balıkçılık yapıyordu. Derelerden sık sık altın taneleri akıyordu.” (Schnabel, 218)

Felsenburg adasında altın madenlerinin bulunması Robinsonat ada kavramının dışında kalmaktadır. Var olan altınlar ilkel yaşamda fayda sağlamamaktadır. Ekonomi veya maddiyat kavramı ıssız ada niteliğinin içerisinde bulunmamaktadır.

2.7. CRISTOPF BÖLGESİ (CRISTOPFSRAUM)

Orman içerisinden geçilerek varılan bir bölgedir. Diğer akraba yerleşkelere ulaşım sağlamak için nehir üzerine köprü inşa edilmiştir. Meyve bahçeleri ve üzüm

bağları ile buranın görüntüsü daha eşsiz hale gelmiştir. Adanın kuzey yamacında yer almasına rağmen sebze ve meyve yetiştirilmekte güçlük yaşanmamaktadır. Düzenli yapılan bakımlarla oldukça fazla ürün elde edilmektedir. Ayrıca adada bulunan mezarlık bu bölgede yer almaktadır.

“İyi inşa edilmiş köprü, bahçecilikte harika mahsuller bulunması üretimde başarılı oldukları görülebiliyor.” (Schnabel, 263)

İmkansızlıklar ıssız adada yeni başarılı yapıtları ortaya koymuştur. Robinsonat adalarında bulunan susuzluk ağaç ve bitkinin olmaması çalışmayı temel ilke edinmiş Felsenburglular için ada şartlarını zorlayarak verimli bölgeler oluşturmayı sağlamıştır. Azimle yapılan işler sonucunda bu bölgede verimsiz topraklar verimli hale getirilmiştir.

2.8. ROBERT BÖLGESİ (ROBERTSRAUM)

Onaltı evin olduğu bu bölgede ziraat ve bahçecilik ileri düzeyde görülmektedir. Verim açısından adanın en zengin bölgesidir. Sarf edilen emekler ada topraklarını zenginleştirmeye yöneliktir. İnançları sayesinde ve bol vaktin getirdiği rahatlıkla bölgeyi daha iyi yaşanılır hale getirmişlerdir.

“İyi ve bakımlı bahçelere sahip olan bu alanı gözlemlemek bizi mutlu kıldı.” (Schnabel, 284)

Başlangıçta bir sığınak olarak keşfedilen Robinsonat adaları daha sonra yapılan çalışmalarla farklı bir hal almaya başlamıştır. Böylece yaşamda kolaylık sağlayan bir çok ürün üretilmeye başlanmış, hayatta kalma adına verilen her mücadele bir üst noktaya çıkarılmıştır.

2.9. CHRISTIAN BÖLGESİ (CHRISTIANSRAUM)

Nehrin kuzeyine kurulan bu alan, kendine hayran bırakan yeşilliği ile güzel bir ormanlık alandır. Nehrin kenarına kurulduğu için geçim kaynağı balıkçılıktır. Bunun yanı sıra diğer bölgelerden tek farkı burada üzüm bağlarının olmayışıdır. Buradaki ada sakinleri köprü ve kanal inşaatları da yapmışlardır. Böylelikle şarap ve üzüm diğer bölgelerle ticaret yapmalarına neden olmuştur.

“Hiçbir üzüm bağı olmamasına rağmen, suyu küçük göle götüren kanallar, mükemmel şekilde ekili tarlalar, güzel bahçeler bulunmaktaydı.” (Schnabel, 312)

Robinsonat adalarında Felsenburg kahramanlarının fazlalığı onlar için büyük bir şanstır. Yalnızlık burada yerini kalabalık bir akraba ve aile topluluğuna bırakmıştır. Bu birliktelik beraberinde yardımlaşma ve yeni icatlar ortaya çıkarmıştır. Bu sayede zorlu ada şartlarını bir nebze de olsa yumuşatmayı başarmışlardır.

2.10. SIMON BÖLGESİ (SIMONSRAUM)

Sanatın yapıldığı bu bölgede yaşam koşulları diğer bölgeler ile benzerlik göstermektedir. İnşa edilen onüç Robinsonat evi kalabalık olan bu bölge için yeterlilik göstermiştir. Şartlar açısından olağan dışı icatlar yapılmıştır. Yemek yapmak için tencereler ve tabaklar bunlardan sadece birkaçıdır.

“Simon Heinrich, Schimmer kendi zekaları sayesinde ve Larson’un yardımı ile güzel icatlar yapmış mimaride ve alet yapımında zaman içinde son derece gelişmişlerdir.” (Schnabel, 340)

Robinsonat sakinleri için ihtiyaçları karşılamak bitmek bilmeyen bir eylemdir. Yeni fikirler, yeni icatlar yaşamı devam ettirmek için olmazsa olmazlarıdır. Nitekim her yeni buluş ıssız adadaki hayatı kolaylaştırmaktadır. Kolaylaşan hayat da beraberinde huzur getirerek dış dünyaya olan özlemi unutturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIE INSEL FELSENBURG ADLI ROMANDA KARAKTERLER

3.1. ALBERTUS JULI

Albertus, Felsenburg adasının başkahramanıdır. Henüz altı yaşındayken evsiz kalan Albertus sokaklarda yaşamaya başlamıştır. Açlık ve sefalet içerisinde köy köy gezip dilenmiştir. Günlerce yürüdüktan sonra talihi değişmiş yardımsever bir aile kendisine sahip çıkmıştır. Fakat yaşadığı bir felaketten dolayı bu ailenin yanından ayrılarak tekrar sokaklara düşmüştür. Cebindeki üç kuruş ile önüne gelen ilk bileti satın alır. Aldığı bu bilet onu Bremen'e götürür.

“Neden Bremen'e seyahat ettim? Kendime nasıl söyleyeceğimi bilmiyordum. Yeterince uzağa gitmek için bulduğum ilk bilet olmasıdır.” (Schnabel, 124)

Albertus'un yaptığı her seyahat onu Felsenburg adasına daha da yakınlaştırmaktadır. Yaşadığı kötü hayat şartları onu sürekli bulunduğu ortamlardan bir kaçıya yönlendirmiştir. Bremen'de tanıştığı zengin soylu Von Leuven ona sahip çıkarak iş verir. Albertus artık Von Leuven'in sekreteri olmuş ve onun yanından ayrılmayan sadık dostu konumuna gelmiştir. Patronunun kaçmak zorunda kaldığı ve bir gemi yolculuğu sırasında Albertus'un da bulunduğu gemi fırtınaya yakalanarak batar. Felsenburg adasının kıyılarına vuran gemi enkazından kurtulan dört kişiden biri olan Albertus'un artık kaçış serüveni bitecek ve Felsenburg adasında yaşamaya başlayacaktır. Bu adayı keşfeden ilk kişilerden biri olan Albertus artık bu adanın sahibi konumunda ve buranın yaşanılabilir hale gelmesinde büyük katkıları olacak olan büyükbaba olarak anılacaktır.

3.2. CONCORDIA PLÜRS

Soylu ve zengin bir İngiliz tüccarının kızı olan Concordia sevgili Von Leuven ile gizlice evlenmiştir. Bu evliliği her iki tarafın ailesi de istememektedir. Tüccar baba kızını zengin bir arkadaşı ile evlendirmek ister. Bundan dolayı Von Leuven'i kabul etmemektedir. Bu aşkı yaşamak için sevgilisi ile kaçmaktan başka çare düşünmemektedir.

“Concordia ve Von Leuven kaçış için tüm hazırlıkları yapmış uygun bir fırsattan başka bir şey beklemiyorlardı.” (Schnabel, 135)

Aşk için yapılan bu kaçış onları Felsenburg adasına götürecektir. Bunun farkında olmayan iki aşık başlarına gelecek olan gemi kazasının aşklarının sonu olacağını düşünememişlerdir. Felsenburg adasına sağ olarak çıkabilen aşıkların macerası bir müddet sonra Concordia'nın eşini kaybetmesiyle son bulur. Artık Concordia için yeni bir hayat başlamıştır.

3.3. CARL FRANTZ VON LEUVEN

Hollandalı soylu bir ailenin oğlu olan Von Leuven iyi bir eğitim görmüştür. Eğitimi için babası tarafından İngiltere'ye gönderilmiştir. Burada büyük aşk yaşayacağı Concordia ile yolları kesişir. Ailelerinin karşı çıktığı bu ilişkiyi devam ettirmekte ısrarlı olan Von Leuven sevgilisiyle gizlice evlenir.

“Sadece birkaç ay önce fikrimi değiştirdim. Concordia'da aradığım tüm erdemleri buldum ve onunla birkaç gün içerisinde evlendim. Artık sevdiğimle evliliğin tadını çıkarmalıyım.” (Schnabel, 131)

Uğruna her şeyi yapmayı göze aldığı eşi ile kaçmak zorunda kalan Von Leuven başlarına gelen kazanın akabinde sağ kurtulup keşfettikleri adada eşini sahiplenme ve onu koruma adına ne yazık ki kendini hayatına mal olacak bir kavganın içerisinde bulur. Ölüm onu en sevdiği Concordia'sından ayırmıştır.

3.4. KAPTAN LEMELIE

Adanın kötü Robinsonatı olan Lemelie ayyaş, kurnaz bir adamdır. Felsenburg adasına düştükleri diğer üç kişi ile anlaşamayan bencil bir karaktere sahiptir. Diğer kazazede Robinsonat kahramanların aksine sığınma ve yemek ihtiyacını gidermek için hiçbir şey yapmayı tercih etmemektedir. Fransa'nın soylu ailelerinden biri olan Lemelie ailesinin tam bir yüzkarasıdır. İyi bir aileden gelmesi onun yaşamı boyunca yaptığı ve yaşadığı kötülüklerden uzak durmasını engelleyememiştir. Kendi öz kız kardeşine tecavüz ederek ailesinin soylu geçmişine ihanet etmiştir. Bu iğrenç ilişkiden iki çocuk dünyaya gelmiştir. Sapkın ve şeytan ruhlu Lemelie bu iki masum çocuğu öldürerek ruhunun kaplamış olduğu kötülüğü daha da ileri götürür bu ölümlerden haberdar olan anne ve babasını da öldürmekten geri durmamıştır.

“Zaman içinde ondan gelen ondan doğan iki fahişe çocuğunu öldürdüm ve onları yakarak küllerini bir kaba koydum.” (Schnabel, 206)

Daha sonraları gemilerde çalışmaya başlayan Lemelie burada aldığı eğitimlerle kaptanlık yaptığı sırada kaza sonucu sağ olarak kurtulacak olan Albertus, Leuven ve Concordi ile tanışır. Felsenburg adasında yaşamaya başlayan Lemelie vazgeçemediği sapkınlığının burada onun sonunu getireceğini bilememektedir. Bu düşüncelerinden dolayı içine düştüğü bir kavgada hayatını kaybetmiştir.

3.5. EBERHARD JULIUS

Die Insel Felsenburg romanının birinci şahıs anlatıcısı olan Eberhard babasının iflası sonrası aldığı bir mektupla tanıştığı bir gemi kaptanı vasıtasıyla Felsenburg adasında artık hayatının son demlerini yaşayan ve 97 yaşında olan akrabası Albertus ile tanışır.

“Bu yeri gördüğümde şaşkınlık içinde ne yapacağımı bilmiyordum. Uzak mesafeden bile kocaman canavarı andıran bir kaya yığını yaklaştıkça daha korkunç görünüyordu.” (Schnabel, 110)

Adaya ilk geldiğinde burayı tuhaf bulsa da Albertus’un yaşadıklarını ona anlatması ve ailesinin samimiyeti ve misafirperverliği karşısında bu adada yaşamaya karar vermiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZÜLFÜ LİVANELİ’NİN “SON ADA” ADLI ROMANINDA ROBINSONAT

Türk edebiyatında Robinsonat anlamında kendini farklılığıyla gösteren Zülfü Livaneli’nin “Son Ada” romanı tarihsel geçmişinde keşifler, ilkelikten kurtulmaya çalışma, sığınak ve yalnızlığın oluşturulan toplumlarla giderilmesi gibi içerdiği belli başlı konularıyla Robinsonat motifini yansıtmaktadır. Ayrıca Robinsonat teması içerisinde olan toplumdan izole edilmişlik, anakaradan uzak yaşam, teknolojik hiçbir kaynağın adada mevcut olmayışı gibi uygarlıktan arınmış bir yaşam tarzıyla ilgi çekmektedir. Robinsonat kahramanlar ıssız adaya düşmeden önce meydana gelen gemi kazası Robinsonat motifi içerisinde bütünleşmiş bir olgudur. Fakat “Son Ada” romanında kahramanlar Robinsonat olmayı kendileri tercih ederken gemilerle sağlıklı bir yolculuktan sonra ıssız adaya varmaktadırlar. Bu tercih onlar için önceki yaşantılarından kaçış ve bu adaya sığınma olarak nitelendirilirken nitekim kahramanlar kendi istekleri ile medeniyetten tecrit edilmiş bu küçük adada yaşamayı tercih etmişlerdir. Tekdüze yaşam, sınırlandırılmış yaşam bu ıssız adada yaşayan toplumlulukla bütünleşmiştir. Dışa kapalılık yaşadıkları bu adada vahşi ortamın getirmiş olduğu zorlu şartlarla başa çıkma çabası görülmektedir. Sonsuz huzur içerisinde insani ilişkiler düzeysel olarak iyi seviyede olduğu görülmektedir. Adayı keşfeden kahramanlar zaman içerisinde sıkı bir bağlılık oluşturmuş ve aile denilebilecek topluluğu meydana getirmişlerdir. Sürgünlük ve tecrit durumu ile başa çıkabilmenin en kolay yolu birlik ve beraberliğin ada ortamında hüküm sürmesiyle sağlanmıştır. Konumlandırılmış ıssız ada profili ile “Son Ada” sahip olduğu doğal zenginliği ile Robinsonat kahramanlara naif yönünü göstererek ilkelik hissedilme derecesini bir nebze de olsa azaltmaya çalışmıştır. Böylelikle ıssız adada yaşanan maceralar kahramanlar için üstesinden gelinebilecek bir durum halini almıştır.

Romanları 40 dilde yayımlanan Ömer Zülfü Livaneli, 1946 yılında doğdu. Ankara’da Maarif Koleji’nde okudu. Stokholm’da felsefe ve müzik eğitimi gördü. 1972 yılında fikirlerinden dolayı askeri cezaevinde yattı. Harvard, Princeton gibi saygın üniversitelerde konferanslar ve dersler veren; romanları, fikirleri ve müziği ile dünya basınında övgülerle karşılanan bir sanatçı olan Livaneli, edebiyat, müzik ve sinema alanlarında otuzdan fazla ulusal ve uluslararası ödül sahibidir. Livaneli’nin

“Kardeşimin Hikayesi” ve “Huzursuzluk” romanları en çok okunanlar arasında yer almıştır. ABD’de Missouri üniversitesinde romanlarını ders kitabı olarak okutmuştur.

Livaneli 1999 yılında San Romeo’da En İyi Besteci ödülüne layık görüldü. Müzik eserleri Londra, Moskova, Berlin, Atina, İzmir Senfoni Orkestraları tarafından icra edildi ve Zubin Mehta ve Simeon Kogan gibi ünlü şeflerce yönetildi. Türkiye dışında Çin Halk Cumhuriyeti, İspanya, Kore ve Almanya’da da çok satanlar arasına giren romanlarıyla, Balkan Edebiyat Ödülü’ne hak kazandı.²⁹

Zengin emekliye ayrılan bir iş adamının bu adayı satın almasıyla hikaye başlamaktadır. Adada yaşamaya başlayan iş adamı yalnızlığını gidermek adına eş ve dostlarını buraya davet ederek zaman içerisinde kırk haneden oluşan *Son Ada* topluluğunu oluşturmuştur. Metropoldeki yaşantının gürültüsünden, zorluklarından, resmiyetinden kaçan insanlar buraya yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Bu adanın farklı sayılabilecek özelliklerinden biri de ada sakinlerinin bir birlerine isimleri ile hitap etmeyip oturdukları evlerin numara isimleriyle seslenmeleridir. Adanın maddi gelir kaynağı senede bir toplanan çam fıstıklarındır. Saygının hakim olduğu adada aza kanaat eden, internetin, televizyonun, telefonun olmadığı bir yaşam bulunmaktadır. Buradaki insanların anakaradan uzak yaşantılarında ihtiyaçlarını kendi oluşturdukları kaynaklarla gidermektedirler. Bir gün ansızın diktatör darbeci bir başkanın bu adada ev satın almasıyla adadaki düzen değişmektedir. Emekliye ayrılan başkan yaşamında huzur istemesiyle buraya yerleşmiştir. Adada o günden sonra her şey değişmiştir. Medeniyet adı altında ağaçlar kesilir, martılar katledilir ve bunlara karşı çıkanlar cezalandırılmaktadır. Sessizliği ile bilinen adada artık olağandışı durumlar meydana gelmektedir. Ada artık huzur adası cennet adası değil mücadele, direnme ve felaketler yaşayan ada olmuştur. Yaşadığı en son felaket olan orman yangınıyla ada içerisindeki bütün canlılarla yanıp kül olmuştur. Evleri ve adaları yanan ada halkı artık onları buradan kurtaracak kişileri çaresizce beklemektedir.

4.1. “SON ADA” ADLI ROMANDA TOPLUMSAL İLİŞKİ

Robinsonat adalarında toplumdan, statüden, hiyerarşiden ve yönetsel olgulardan uzak bir yaşam bulunmaktadır. Genel yaşam ilkelerinden soyutlanmış tekdüze siyasal olgunun olmadığı yeni bir tarz ortaya çıkmıştır. Bu özelliklerin

²⁹ Zülfü Livaneli, *Son Ada*, Doğan Kitap, İstanbul 2013, 186.

mevcut olduğu adada doğallık bulunmakta ve yasalar olmadan yaşamak tercih edilmektedir. Belli bir yönetimin olmaması kırk hanede yaşayan insanların eşit haklara sahip olduğunu göstermektedir. Robinsonat adaların yaşam temelinde barınma, hayatta kalma savaşı olduğundan siyasal olgular önem taşımamaktadır. Hali hazırda medeniyetin ve uygarlığın olmadığı adada ihtiyaçların sadece yaşamı idame ettirmek olduğu bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki “Son Ada” romanında yönetsel hiçbir olguya ihtiyaç duyulmamıştır. Toplumsal olguları Livaneli’nin “Son Ada” kitabında çeşitli başlıklar altında incelemeye tabi tutulmuştur.

“Başkan, bu adaya bir yönetim kurulu gerekli arkadaşlar diye devam etti. Gerektiğinde adayla ilgili kararlar alacak, yaşamın daha huzurlu ve kimseyi rahatsız etmeyecek biçimde sürüp gitmesini sağlayacak, fikir ayrılıklarının önüne geçecek bir yönetim kurulu. Böyle bir kurulu oluşturmanın da yöntemleri var. Bu yöntem elbette demokratik olacak. Demokrasi en yüce değerdir. Öyle mi arkadaşlar?” (Livaneli, 47)

Huzurun dışı kapalılık ile bulunduğu “Son Ada”da sonrasında oluşan müdahalelerle yok olma felakete sürüklenme durumlarını yaşamaktadır. Adada yaşayan toplumun mutluluğu izole edilmişliklere bağlı kılınmıştır. Kalabalık ada nüfusu saygının birleşimi akabinde gelen mutlulukla huzurlu bir toplum haline gelmiştir. Maddi değerlerin ön planda olmadığı bu ıssız adada aile ve toplum yapısı daha güçlü ve güvenilir olmuştur. Yıllardır korunmaya çalışılan bu durum dışsal müdahalelerle bozulmaya başlamıştır. Artık endişe ve güvensizlik gibi etmenler adaya hakim olmuştur. Bu değişim adada yaşayan halkı etkilemiş insani ilişkileri kalabalık ortamda yalnızlığa sürüklemiştir. Robinsonat ada kavramında olan yalnızlık buradaki yaşantıda önceleri önemini yitirmişken tekrar varlığını göstermeye başlamıştır. Bu yalnızlık ada toplumunda yabancılaşma kavramını ortaya çıkarmaktadır.

4.2. SİĞİNMA YERİ OLARAK ADA

Robinsonat adaları kapsayan ıssızlık özelliği zaman içerisinde yerini sığınma adasına bırakmaktadır. Sığınma ve ıssızlık kavramları Robinsonat kahramanların yaşamlarında süreklilik sağlayan durumlardır. İssız adanın onları kabul edışıyle oralardaki barınma süreleri bazen kısa sürse de, genel olarak uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Zaman geçtikçe buradaki ilkelik kabul edilmekte adanın muazzam

coğrafyasından etkilenilerek kalıcı sığınılacak yer olarak düşünülmektedir. “Son Ada” romanındaki Robinsonat kahramanlar geçmiş yaşantılarında olumsuzluklar ve mecburiyet durumu onların burayı sığınma adası olarak tercih etmelerine sebep olmuştur.

“Onca yaralanmadan, hayal kırıklığından ve derin acıdan sonra adada edindiğimiz yeni dostları o kadar yürekte seviyordum ki, buraya “Son Ada” adını takmıştım. Evet evet; son ada, son sığınak, son insani köşeydi burası. Tek isteğimiz bu dinginliğin bozulmamasıydı. (Livaneli, 16)

Toplumun karmaşasından izole olmayı tercih ederek sığındıkları bu adalarda önceki yaşantılarına özlem duyma durumu yaşanmamaktadır. Robinsonat motifinin en belirgin özelliklerinden biri olan anavatana özlem burada görülmemektedir. Buradaki mekânsal mesafe onlara huzur vermektedir.

“Bu ıssız adayı yıllar önce çok zengin bir iş adamı almış yaşlılık yıllarında da güzel bir malikhane yaptırıp hizmetçileri ve uşaklarıyla birlikte yerleşmiş buraya. Son yıllarını dünya kavgalarından uzakta balık tutarak, öğle sonraları hamakta uyuyarak geçirmiş.” (Livaneli, 17)

Son Ada Robinsonat kahramanlarının kendi istekleriyle geçmişlerinden kaçıp keşfettikleri sığınakları olmaktadır. Burayı huzur buldukları mekan olarak aksetmektedirler. Buradaki yaşamın ana karayla bağlantısı sınırlı olsa da, onlar için bir sorun teşkil etmemektedir. Robinsonat kahramanlarında görülen ilkelik kaçma tutkusu burada varlığını göstermemektedir. Geçmiş yaşantılarındaki zorlu süreçler onları farklı bir tercih olan bu ilkel adaya sığınmalarını sağlamıştır. Bu seçim onların dış dünyayla bağlantısını kesmiş olsa da yeni yaşamlarında huzur ile bütünleştiklerinden dolayı sorun olarak görülmemektedir. Sığınma kavramı uygarlıktan kopmuş insanlarla farklı ifade edilen anlam haline gelmektedir. Nitekim onlar için hayatlarını devam ettirmek hususunda vazgeçilmez kavram ve gereklilik olarak görülmektedir.

4.3. AŞK OLGUSU

Robinsonatta sık rastlanmayan ama onun parçası da olan aşk teması, bu adanın varoluş temalarından biridir. Aşk bu adada doğmasa da büyüyüp gelişmesinde adanın etkisi kaçınılmazdır. İssız adalarda kahramanlar öldürücü yalnızlıklarını gidermek

için aşkı aramakta ve onu sığınak olarak görmektedir. Ruhen yaşadıkları açlık onları bir arayış içerisine girdirmektedir. Robinsonat adalarda sürekli görülmeyen aşk olgusu sayıca fazla kahramanların ıssız adayı keşfi durumunda varlığını göstermektedir. Uygarlıktan uzak vahşi ortamda duyulan fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra aşka ulaşma isteği de kimi zaman kahramanlarda oluşan durumlardandır. Bu romanda aşk başkentte bir kafeteryada başlamıştır. Daha sonra kurtarıcı ada bu aşkın yaşanması için mükemmel bir mekan olmuştur.

“Onu, yıllar önce başkentte bir kafeteryada garson olarak çalışırken keşfet-miştim. Öylesine kırılğan, öylesine yaralı ve yuvadan atılmış bir yavru kuş gibi duruyordu ki, yüreğimdeki olanca şefkat ona doğru bakmaya başlamıştı.”(Livaneli, 60)

Tarihsel süreçte aşklar dış etmenlerin tüm güçlüklerine rağmen yaşamayı başarmıştır. Varlığını sürdürmesi şartlara bağlı olmamakla birlikte zorluklarla beslenerek büyüyüp gelişmiştir. Robinsonat adalarda tüm ilkeliklere rağmen varlığıyla oradaki kahramanlara umut olmuştur. Aşk kimi zaman oradaki insan için derin bir nefes alma biçimidir. Vahşi ortam, dışa kapalılık, kısıtlı imkanlar aşkın bu adada yaşanmasına engel olmamıştır. Buradaki güven ortamı aşkın gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu ortamın aşkın yaşanmasındaki payı romanda şu şekilde anlatılmıştır:

“Oraya ayak bastığımız günlerde eski hayatımızı bir daha hiç geri dönmeme-cesine geride bıraktığımızı kanıtlamak istedim ve sevgilime artık Lara demeye karar verdim. Adanın en güzel koyunun adıydı bu.”(Livaneli, 62)

Aşk son adada olağan güzelliğiyle yaşanmaktadır. Yaşanılan zorlu şartlarda aşklarından destek alan otuzaltı numara ve Lara onlar için değerli olan bu hissin yaşamları boyunca devam etmesini istemektedirler. Bu mucizevi aşk onları buraya getirmiş anakaradan sürgünlük durumunu yaşamalarına neden olmuştur. Aşların mabedi olan “Son Ada” onların önceki hayatlarına özlem duymadıkları yuvaları olmaktadır.

4.4. MEDENİYETTEN YOKSUNLUK

İssız adaların temel özelliklerin içerisinde medeniyetten yoksunluk yaşanmaktadır. Adanın ilk keşfi sırasında kahramanların ortama uyum sağlamakta güçlük çekmesi medeniyet kavramının orada bulunmamasından meydana

gelmektedir. Bu eksiklik zaman içerisinde vahşi ortam şartlarını iyileştirme çabalarıyla tamamen ortadan kaldırılamamakta fakat etkisini azaltma yönünde olumlu sonuçlar alınmaktadır. Kentsel yaşamdan soyutlanmış Robinsonat adalarında insani yaşam şartları buna bağlı olarak sıkıntılı süreçler dahilinde görülmektedir. Sosyal yaşamdan izole olmak ada yaşantısı içerisinde medeniyet ilkesinin olmamasındandır. “Son Ada” anakaradan, toplumdan uzaklığıyla ve medeniyetten yoksunluğuyla bilinmektedir. Nitekim başkanın adaya gelmesi ile sıkça dile getirilen medeniyet kavramı aslında yaşanılacak olan felaketlerin başlangıcı olmaktadır.

“Başkan ayağı kalktı, hepimizi süzdü ve “Medeniyet!...” dedi. İyi düşünün, medeniyet diyorum. İnsanoğlunun medeniyeti, insanı hayvandan ayıran ve onu şerefli kılan düşünceler, metodlar, yönetim biçimleri. Başkan, biraz önceki düşünceli ve sakin ses tonuna hiç benzemeyen ani bir yükselişle, o zaman niçin bu adada medeniyet dışına düşmüş vahşiler gibi yaşamayı tercih ediyorsunuz arkadaşlar? Diye sordu. (Livaneli, 70)

Sosyal bir varlık olan insan medeniyet kavramını yaşamı içerisine alması gerekli görülen bir ihtiyaç olmasındandır. Bu kavramın oluşturduğu niteliklerin hayatında olması akabinde huzuru ve güven ortamını getirdiğine inanılmaktadır. Toplumların refah düzeyi medeniyet kavramına bağlı kılınmıştır. “Son Ada”da medeniyet, tam karşılığı gelen nitelikleriyle bulunmamaktadır. Adadaki bütün olumsuzluklar, felaketler sözde medeniyet uğruna yapılmıştır.

“Bakın değerli komşularım dedi. Siz belki uzun yıllardır burada yaşadığınız için gözünüzün önünde olup biten bazı düzensizliklere, kargaşaya, intizamsızlığa alışmışsınız. Her şeyi başıboş kendi haline barakmışsınız. Oysa insan toplumlari böyle yaşayamaz. Hem kendine hem de oturduğu yere çeki düzen vermek medeniyet icabıdır. Gelir gelmez gözüme ilk çarpan toprak yoldaki o korkunç manzara oldu. Ağaçlar alıp başını gitmiş, birbirine dolanmış burayı insanların yaşadığı medeni bir yer manzarasından uzaklaştırmış. Adamlarım gitmeden önce bu işi hallettikleri için onlara minnettar kalmalısınız. (Livaneli, 41)

Vahşi ortamdandır, ilkelikten, izole durumundan çıkarılıp, yeniden varoluş ilkesi hedeflenmekte ve bunun için Robinsonat adalara medeniyet getirmek istenmektedir. Gösterilen her çaba ıssız Robinsonat adasını cennet ada konumuna dönüştürmektir. İstenilen amaca ulaşmak için temel şart olarak koşulların iyileştirilmesi düşünülmektedir. Robinsonat adası olan “Son Ada”da medeniyet zalimlikle yönetilen ve burada varlığını hissettirmeyen kavram olmuştur.

4.5. DOSTLUK

Farklı nedenler sonrasında ıssız adaya sürüklenmiş insanlar çevrelerinde güven veren insana ya da bir canlıya daima ihtiyaç duymaktadırlar. Burada yaşadıkları tutsaklık içerisinde yalnızlıklarını paylaşabilecekleri her olgu onların nezdinde değerli olarak görülmektedir. Robinsonat kahraman sayısının birden fazla olduğu adalarda kahramanlar arasında oluşan bağlılık, vahşi ortamda taşıdığı anlam dostluk olarak nitelendirilmektedir. Keşifler sonucu sürükledikleri adada birbirlerinden aldıkları destekle yaşam mücadelelerini verirken diğer yalnız Robinsonat kahramanlara nazaran talihin onlardan yana olduğu görülmektedir. İssiz adada yaşanan acı deneyimlerde, duygusal süreçlerde karşılık beklenmeden kişiler arası yardım görülmektedir. “Son Ada”da beklentinin olmadığı bir dostluk yaşanmaktadır. Birbirlerini daha önce hiç tanımazken tesadüfen geldikleri bu cennet adaya yerleşerek öncesinde oluşan komşuluk bağıyla daha sonra samimi ortamın etkisiyle bu küçük toplulukta dostluk kavramı varlığını göstermektedir. Adanın ilk sahibi beklentisiz olarak ada halkına yaptığı iyilik aslında burada oluşan dostluk temelinin atılmasına neden olarak görülebilir.

“Bu arada yalnızlıktan canı sıkıldığı için olsa gerek birkaç tanıdığını çağırıp ev yağmak için teşvik etmiş. İnsanlar gelip onunki kadar büyük olmayan evler yapmışlar. Adam gelenlerden arazi parası falan istememiş. Zaten doğal malzemeler kullanılarak imece usulü yapılan, adanın ormanlarından yararlanılarak ortaya çıkarılan kütükten evler için dışarıdan çok az malzeme getirilirmiş. Herkes eşine dostuna söyleye söyleye ada kırk eve ulaşmış.”
(Livaneli, 17)

Kırk hanede yaşayan “Son Ada” topluluğu zaman içerisinde bir aile ortamı oluşturacak kadar sıkı dostluklar kurmuşlardır. Beklentisiz yaşam çizelgeleri uzun yıllar süren samimi, huzur verici bir yaşam ortamında hayatlarını idame etmelerini sağlamıştır. Aradaki bu dostluğun bozulması adanın asıl sahipleri olan martıların katledilmesi karşısında bu kıyım engel olunmamasıyla başlamıştır.

“O geceyi anlatmak için tek bir sözcük seçmem gerekse, bu herhalde “utanç” olurdu. Adada ilk kez insanlar birbirlerinden utanıyor ve yolda karşılaştıkları zaman bile gözlerini kaçırıyordu. Toplantı dağılırken de hiçbir komşuluk ya da dostluk havası kalmamış, herkes bir an önce evine kaçıp saklanmak isteyen suçlular gibi dağılıvermişti; ne bir gülücük, ne bir baş selamı. Donuk bakışlar asık suratlar... Oysa eskiden adanın en güzel

tarafı, insanların bir aile oluşturacak biçimde günün büyük bir kısmını birlikte geçirmeleriydi.” (Livaneli, 77)

Uygarlıktan yalıtılmış bu adada kişiler arası ilişkilerde temel olgu dostluk kavramının sürdürülmesi ve sığınak olarak görülen ada ortamında hayat mücadelesi verilirken bu kavram önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Akabinde yalnızlığın yok oluşu Robinsonat kahramanın vahşi ortam, dışa kapalılık sınırlı imkanlar ile yaşadığı ıssız adada mücadelecilik kimliğini ortaya çıkarmaktadır. Zaman içerisinde dışsal müdahale ile dostluk “Son Ada”da sürgün edilerek ada ortamındaki huzurun ve güvenin yitirilmesine neden olmuştur.

4.6. DAYANIŞMA

Yaşadıkları sarsıcı olaylardan sonra sığındıkları adada hayatta kalma mücadelesini dayanışma kavramını benimseyerek vermektedirler. Bu mücadelelerde en büyük destekçileri birbirlerinden aldığı güçtür. Yalnızlık faktörünün kendisini gösterdiği Robinsonat adalarda ise kahraman ruhsal anlamda kendine destek aramakta ve bunun için kendi yöntemiyle insansı bir profil ortaya çıkarmaktadır. Kimi zaman ağaç, hayvan ya da orada var olan bitkiyi arkadaş edinmekte, yalnızlığını paylaşarak ada ortamının zorlu şartlarında kendisine destek olacak biri olarak görmektedir. Nitekim Robinsonat adalarda kalabalık toplumlar bulunma durumunda zorlu şartları kabullenip onunla başa çıkmak daha kolay olarak görülmektedir. Akabinde oluşan yaşam sınırlılıklarını aşma durumu kahraman için dayanışma faktörünü önemli kılmaktadır. Robinsonat ada toplumunda kahramanların birbirlerine karşılıklı olarak bağlılıkları, ilkel ada ortamını geliştirme ve yeniliklerle yaşanabilecek mekan haline getirme noktasında önemli nitelikler içerisinde bulunmaktadır. Zülfü Livaneli'nin “Son Ada” romanında adanın keşfinden sonra her şeyin birlik-beraberlik içerisinde yapıldığı görülmektedir. Evlerin yapımında dışsal destek almayıp ada halkı olarak dayanışma içerisinde yapılmaktadır. Yapılan her işte kişiler arası çıkar ve bencillik durumu kesinlikle görülmemektedir. İşte bu ıssız adanın keşfinden sonra geliştirilmesi için yapılan dayanışma terimini bu adada anlamlı kılmaktır.

“Adamızda çok ilginç bir çam çeşidi vardır. Pinus pinea. Bu yüksek ağaçlarda, nadide fıstıklar yetişir. Bunlar çok para ettiği için bu mevsimde hepimiz ağaçlara tırmanır ve çam kozalaklarını toplar içlerindeki fıstıkları çıkararak çuvallara doldururuz. Sabah

yola çıkanlar, önlerinden geçtikleri evlerdeki insanlara sesleniyordu. Yetişebilen kafileye katılarak çam ormanına doğru yürüyordu. Herkesin elinde bir şeyler oluyordu. Öğle yemeği için götürülen yiyecekler, içecekler, fıstıkların doldurulacağı çuvallar, sepetler neşeyle taşınıyordu. Yetişemeyenler ormana daha sonra geliyordu. Zaten kimin kaç saat çalıştığının, ne kadar fıstık topladığının hesabı tutulmuyordu. Herkes elinden geldiği kadarını, içinden geldiği kadarını yapıyordu.” (Livaneli, 82,83)

Son adada yaşayan toplumun çaresiz anlarda birbirlerine uzattıkları el azımsanamayacak öneme sahip olmaktadır. Adanın ekonomik şartlarının sınırlılığı onların yaşamında sorun olmamasının nedeni düşünceli davranışlarıyla birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama noktasında dayanışma göstermektedirler. Yaşanılan tüm problemlerde güçlerini birleştirerek ilkel ada ortamında ayakta kalmak için mücadele vermektedirler. Başkanın bu cennet adayı yok etmek için yaptığı katliamlara ada halkı olarak hep birlikte karşı çıkmaktadırlar. Göstermiş oldukları bu davranış son adada dayanışmanın varlığını bir kez daha hissettirmektedir.

“Hep birlikte evden çıktık. Başkanın evine yollandık. Sis o kadar yoğundu ki, gökyüzünün bütün bulutları adaya inmiş de yeryüzünde dolaşıyormuş gibi görünüyordu. Elimi salladığımda buharın uçtuğunu görebiliyordum. Yolda birkaç komşumuz daha katıldı bize. Ada halkı sözleşmiş gibi birbirini buluyor ve toplanıyordu. Herkes başkana karşı öfke içindeydi.” (Livaneli, 116)

Ana karadan izole edilmişlik ve alınamayan destek şartları iyileştirme yolunda ıssız ada ortamında en büyük engel olarak görülmektedir. Mevcut olan engelin aşılması için öngörülen çare adada dayanışma, birlik ve beraberlikle sağlanmaktadır. Robinsonat adalarda en ihtiyaç duyulan kavramlardan biri olan dayanışma, kahramanın yalnızlık içerisinden çıkması için gerekli olan önemli bir terimdir.

4.7. ŞİDDET EĞİLİMİ

Tehlikelere açık vahşi doğa niteliklerini kapsamasıyla Robinsonat adaların güvenilir bir ortam olmadığı bilinmektedir. İssız adalar buldukları konum itibarı ile her tarafı açık bir mekan oldukları için dıştan gelen her türlü tehlikelere açıklık göstermektedir. Şiddet eğilimi kimi zaman bu vahşi ortamda Robinsonat kahramanın kendisini korumaya almak için yaptığı eylem olarak görülmektedir. İlkel yaşam mecburiyetleri dolayısıyla Robinsonat adaya düşen kahraman zaman içerisinde bulunduğu ortamın atmosferiyle şiddete yönelmektedir. Bu yönelim kahramanın

benliğinde farklılaşmaya sebep olmaktadır. Son adanın ilk keşfinden başkanın adaya gelmesine kadarki zaman diliminde şiddet eğilimi görülmemektedir. Adanın kötü Robinsonat kahramanı başkan adayı keşfettikten sonra beraberinde şiddet kavramını da getirmiştir. Adadaki ilk şiddet eğilimi bakkalın oğluna yöneltilmesiyle vuku bulmuştur. Daha sonra ekolojik dengeyi bozmayı göze alarak martılar katledilir ve akabinde diğer canlılar katledilerek şiddet döngüsünü meydana getirmektedir.

“Tepeye vardığımızda gördüğümüz manzara dehşet vericiydi. Başkan ve adamları sahilde durmuş, martılara ateş ediyor ve usta atıcılar olan profesyonel adamlar sayesinde bir sürü martıyı vuruyorlardı. Martılar çığlık çığlığa uçuyor, yumurtalarını bırakarak havada daireler çiziyorlardı. İçlerinden bir-ikisinin, kıpkırmızı kana belenerek denize çakıldığını görüyorduk. Sanki kayıp adanın olduğu yere pike yapıyorlardı. Silahlar birbiri ardınca patlıyorlardı.” (Livaneli, 90)

Şiddet unsuru ıssız adalarda yaşam mücadelesi verilirken görülmüş olması kahramanların geçmiş yaşantılarından arta kalan ya da önceki yaşamlardan kalarak burada devam eden bir durum olarak görülmektedir. Kahramanlar kimi zaman şiddete yönelirken Robinsonat adanın vahşi ortamından, yırtıcı hayvanlarından korunmak adına savunma niteliğinde yapmaktadırlar. Şiddet Zülfü Livaneli'nin “Son Ada” romanında medeniyet getirme adı altında yapılan olgudur. Zalimliğin baş gösterdiği adada çıkarlara ulaşmak adına cennet adanın yok edilışıdır. Tüm imkansızlıklarına rağmen varlığını sürdüren son ada dış etmenlerle şiddet faktörünü yaşamış içindeki canlılarla yitip gitmiştir.

4.8. TOPLUMDAN SOYUTLANMA TERCİHİ

İnsanın yaşadığı toplumdaki uzaklaşma arzusu onu Robinsonat kahraman olmaya yöneltmektedir. Robinsonat motifinin ana terimlerinden olan toplumdaki uzaklaşma isteği kahramanları ıssız adalara, yalnızlığa sürüklemektedir. Hayatlarındaki isteklerin ve beklentilerin karşılıksız kaldıkları süreçte beden ve ruhen toplumdaki soyutlanma arzusu yaşamaktadırlar. Livaneli'nin “Son Ada” romanındaki kahramanlar kendi istekleri ile Robinsonat olmayı tercih ederken yaşamlarındaki tatminsizlik onları soyutlanma isteği ile bu adayı keşfetmelerini sağlamıştır.

“Hayatta büyük hayal kırıklıkları yaşayan yorgun babamın yolu, bir takım tanıdıklarının çağrısıyla bu adaya epeyce geç düştüğü ve kırkla sınırlandırılmış olan ada evlerinin sondan beşincisini yapma fırsatını yakaladığı için bizim aileden otuzaltı numara diye söz edilir.” (Livaneli, 18)

Yorucu ve yoğun yaşam biçimi, yaşanan travmatik olaylar kişilerde olağandışı ortamlar arayışı içerisine girilmesine neden olmaktadır. Yeni bir hayatı toplumdan izole edilmişlikle bulunulacağına inanılmaktadır. Kalabalık insan topluluğu içerisinde yalnızlık yaşamaları içsel süreçte soyutlanma olarak görülmekte, ıssız ada ortamını tercih etmektedirler. Modern dünyanın şartları kişilerin iç benliğine ağır gelmekte bundan dolayıdır ki huzuru buldukları ortamdan soyutlanmak olarak ifade etmektedirler.

“Başkanın sakın bir emeklilik hayatı sürmek için buralara geliyor olmasını o kadar da olağandışı bulmuyordum. Kim bilir o törenlerden, hükümet krizlerinden, basından nasıl sıkılmıştı ve artık yaşlı yüreğini, bizim adanın sükunetine sığınıp basit bir hayat sürerek dinlendirmek istiyordu. Belki de adayı seçmesinin temel nedenlerinden biri güvenlikti. Öyle ya küçük bir adaya görünmeden kim yanaşabilir ve bir suikast düzenleyebilirdi.” (Livaneli, 26)

Kendi istekleri ile toplumdan izole olmuş kahramanlar burayı ihtiyaç duydukları sığınak olarak görmektedirler. Soyutlanmış bu yaşam biçimi ve ihtiyaç duydukları küçük yaşam onları bu kaçışa sürüklemiştir. Sade yaşam isteği ve doğal yaşama duyulan ilgi bu soyutlanma durumunu desteklemektedir.

4.9. FELAKETLER

Büyük denizlerde rutin seyahatlerden birini gerçekleştirmeyi planlayan kahramanların ansızın yaşadıkları gemi kazası Robinsonat kahramanların başına gelen ilk felaketlerden biridir. Sonrasında uçsuz bucaksız okyanusta hayatta kalma mücadelesi verirken talihlerinin yardımıyla ıssız adaya sığınmaları hayattan koparılmış olan ölüm felaketinden kurtulmaktadırlar. Ama bu kurtuluş ikelliği ve vahşi ortamıyla bilinen Robinsonat adalarında felaketlerin bitti anlamına gelmemektedir. Güvenilir yaşam ortamları oluşturmak için yaşanan uygarlık dışı duyumlarla başa çıkmaya çalışılmaktadır. Kimi zaman bu mücadele yorucu ve imkansız şartların zorlanmasıyla olsa da kahramanların karakterlerindeki sabır ve çaba onları başarılarla yöneltmektedir. Tehlikelere açık ıssız ada ortamında felaketlerin yaşanılması

kaçınılmazdır. Livaneli'nin "Son Ada" romanında diktatör başkanın varlığını göstermesiyle tam bir felaketler adasına dönüşmüştür. Kendi çıkarları, hırsları uğruna cennet adayı aldığı olağandışı kararlar ile yakarak, canlıları katlederek adanın yok olmasına neden olmuştur.

"Adaya siyanür getirttiler. Bu korkunç zehri etlere bulaştırıp ormana bırakacak ve tilkileri böyle avlayacaklardı. Dedikleri gibi de yaptılar ve sonuç korkunç oldu. Bu sefer yalnız tilkiler değil ormanda yaşayan bu etleri yiyen her tür canlı siyanürden zehirleniyordu. Ada bir ölüm kampına dönmüştü." (Livaneli, 171)

Robinsonat adaların genel tarihine bakıldığında ıssız adada sığınmak için evler yapılması ilkelliği ortadan kaldırmak için kısıtlı imkanlarla yaşam şartlarını iyileştirme çabaları görülmektedir. Dışa kapalılığı ve uygarlıktan uzak olmayı engel olarak görmeyip en nihayetinde adayı yaşanılabilir ada dercesine getirebilmek için çalışılmıştır. İssız ada çaresizliğine gömülmeyen Robinsonat kahramanlar ada keşfinden itibaren orada geçirdikleri süre içerisinde hep yenilikçi ve üretken konumdadırlar. Böylelikle felaketlere karşı durmak onlar için bir benze de olsa daha kolay olmaktadır. Son adada başkan tarafından yapılan her kötülüğe ve akabinde oluşan felaketlere karşı ada halkı maalesef ki yetersiz kalmaktadır.

"Başkan yeni bir fikrin peşindeydi. Ormanda kontrollü bir yangın çıkarılacaktı. Başkana hiç kimse itiraz etmediği için bu plan da uygulandı. Kocaman orman sanki ağlayarak, çığlık atarak, patlayarak cayır cayır yanıyordu. Fıstık çamlarımız çatlayarak yandıktan sonra yangın iskeleye giden yolun iki yanındaki ağaçlara sıçradı, oradan da evlere. Adalılar korku dolu gözlerle içine düştükleri dehşet duygusundan akıllarını kaçıracak hale gelerek evlerinin teker teker yok oluşunu izliyorlardı." (Livaneli, 173-175)

Anakaradan uzakta olan ada yaşamında huzuru arayan Robinsonat kahramanların kendilerini felaketlerin tam ortasında bulmuş ve bu durumda yapabilecekleri hiçbir şey kalmamıştır. Cennet adaları yavaş yavaş yok olmaktadır. Onlar ise çaresizce hayatta kalma savaşı vermektedirler. Son ada Robinsonat adalarında keşif sonrası uygarlık getirmek için çabalama ıssız ada terimindeki ıssızlığı cennet ada kavramına dönüştürmek gibi kavram nitelendirmelerinin yaşadığı felaketlerle dışında kalmıştır.

4.10. MÜCADELE VE DİRENME İSTEĞİ

İnsanoğlu hayatı boyunca birçok zorlukla mücadele ederek yaşamaktadır. Zorlu şartları iyileştirme konusunda verilen mücadele mutlak surette başarılı olmuştur. Robinsonat adalarda yaşayan kahramanların içinde olan mücadele tutkusu, buldukları ilkel adayı yaşanılabilir hale getirilmeleriyle görülmektedir. Kahraman geçirdiği gemi kazası sonucu aldı nefesin devam etmesi için mücadele etmektedir. Mücadele kavramı en yalın şekilde Robinsonat adalarda yaşayan inşalarda görülmektedir. Somut olarak gösterdikleri uğraşlarıyla ıssız ada şartlarına direniş göstermektedirler. Son adada yaşanan felakete karşı çıkmak adına mücadele edilmiş ve gerekli olan durumlarda direniş gösterilmiştir.

“Adalıların bu katliama katılmaması içimiz umut ışıklarıyla doldurdu. Demek ki dün toplantıda mecbur kaldıkları için öyle söylemişler, sonra düşünüp taşınıp kendilerine gelmişlerdi. Adalılarımıza güven duymaya hazır yüreğimiz, bu sessizliği bir halk direnişisi olarak algılamamıza neden oldu. Komşularımızla gurur duyduk” (Livaneli, 89)

Başkanın baskısı ve otoritesi hakim olduğu son adanın Robinsonat kahramanları gelecekleri için direniş göstermektedirler. Haklı mücadelelerinde memleket olarak gördükleri adalarını savunmaktadırlar. Her türlü baskıya karşı çıkıp birbirlerinden aldıkları destekle mücadele etmektedirler. Robinsonat kahramanlar olarak yeniden var oluş kavramıyla ilkeliğin hüküm sürdüğu adayı mücadeleleriyle savunmaktadırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ZÜLFÜ LİVANELİ'NİN “SON ADA” ADLI ROMANINDAKİ KARAKTERLER

5.1. 36 NUMARA

“Son Ada” romanının başkahramanlarından olan 36 numara aynı zamanda romanın anlatıcısıdır. Onu robinsonat kahraman olmaya sürükleyen sebep yaşadığı yasak aşktır. Bu aşk onun anavatanını kaçış yeri olarak görmesine son adayı sığınak olarak kabul edip orada yaşamayı tercih etmesine neden olmuştur. 36 numara yıllar önce babasının bu ıssız adayı satın almasıyla son adaya yerleşmiştir. Yerleşmesinin tek sebebi yaşadığı yasak aşktır. Tesadüfen karşılaştığı garson bir kıza gönlünü kaptırmıştır. Tanıştığı kız evli olduğu için bu aşk onun için imkânsız hale gelmiştir. Onun için tek çıkar yol sevdiği kıızı da alıp başka bir yere gitmek olmuştur. Sevdiği ile beraber ıssız adada babasından kalma eve yerleşmiştir. Bu kaçış romanda şöyle anlatılmaktadır:

“Kaçmaktan başka çare yoktur ama nereye? Sonra birden, ihtiyar amcamın ölmeden önce sözünü ettiği ada ve orada babamın aldığı ev aklıma geldi.” (Livaneli, 62)

“Kimsenin gidip gelmediği, uygarlıkla ilgisi olmayan adadaki bir köhne ev ne işe yarayabilirdi ki. İşte bu unutulmuş ev bizim kurtarıcımız oldu.” (Livaneli, 62)

Toplumdan ve uygarlıktan uzaklaşmayı çözüm yolu olarak gören 36 numara bu ıssız adada yaşadığı hayat ona huzur ve güven ortamını ifade etmektedir. 36 numara'nın bu ıssız adada yaşadıklarını kaleme almaya başladığı yer hapisanedeki hücresidir. Yaşadıklarını yazıya dökmek onun çekingen ve içine kapanık ruhunu bir nebze de olsa dinlendirmektedir.

5.2. LARA

Tesadüfen karşılaştığı 36 numarayı sığınak olarak gören genç ve güzel bir kadındır. Kocasının ona uyguladığı şiddet ve baskılardan dolayı, 36 numaranın ona karşı samimi koruyucu tavrını kabul edip onunla bu ıssız adada yaşamayı tercih

etmiştir. Kitapta 36 numara karakteri tarafından Lara'nın yaşamı şu şekilde anlatılmıştır:

“Kocasını karışık işler yapan, arada bir hapse girip çıkan kaba biriymiş. Eve sarhoş geldiği akşamların çoğunda onu dövüyormuş. Bunları bana gözyaşları ile anlattı.” (Livaneli, 61)

Hayatındaki güvensizlik ve şiddet olgusu Lara'yı robinsonat olarak Son Ada'ya getirmiştir. Buraya geldiği zaman ada ortamının ilkelliği, toplumdan izole edilmişliği, çetin şartları onun naif karakterini etkilemiştir. Çünkü önceki yaşantısındaki kötü olaylar onu bu adayı 36 numara gibi sığınak olarak görmesine neden olmuştur. Adanın zorlu şartları onu robinsonat kahramanlar gibi güçlü kılmış kendi benliğinin farkına varmasına yardımcı olmuştur.

5.3. 36 NUMARANIN KOMŞUSU YAZAR

Suskunluğu, geçmişinde yaşadıkları onu da adadaki diğer robinsonat kahramanlar gibi son adaya sürüklemiştir. Burası yazar için özgürlük ve bir sığınaktır. Savunduğu siyasal düşüncelerden dolayı hapse girmiş ve daha sonrasında hapisten kaçmıştır. Yıllar önce geldiği bu ada onun kaçış yeri, tutsaklıktan kurtulmasına ve özgürlüğüne kavuşmasına sebep olmuştur. Adada kendisine ait bir mülkiyeti olmayan fakat bir dostunun kendi evini yazar için tahsis etmesiyle adadaki 7 numaralı eve yerleşmiştir. Yazar pek konuşmayı sevmeyen geçmişi ile yaşadığı zaman arasında sıkışıp kalmıştır.

“Genellikle suskun bir adamdı. İnce yüzünde, güldüğü zaman bile azalmayan dertli bir ifade vardı. Sadece edebiyat konuşurken canlandığını görürdüm.” (Livaneli, 33)

Aydın kişiliğinin yanında haksızlıklar karşısında dimdik duran bir kişiliğe sahip yazar adadaki kötü olayların sebebi olarak görülmüştür. Yazar, kendini bu cennet adanın geleceği için feda eden cesur bir adamdır. Onun bilinmezlik içerisinde kayboluşu üzerinden yıllar geçmiş olsa dahi son adanın çözülmemiş bir sırrı olarak kalmıştır.

5.4. BAŞKAN

Son adanın kötü robinsonat karakteri başkan, ihtilal kararı ile görevden alınmış ve yaşadığı bu yenilgi sonucu son adayı belki de sığınacak bir liman olarak görmüştür. Adalılar bu devlet başkanının aniden yaşadıkları bu son adayı tercih etmesinin nedenini bulmaya çalışmışlardır. Başkan yıllardır yaptığı diktatörlüğü bu adada da yapmaya başlamıştır. Kendi çıkarlarını halkın çıkarları gibi gösterip adayı felaket adası yapmıştır. Darbeci, zalim ve diktatör olan başkan bu kimliğini emekliye ayırmamış, adada bu kimlikle yeni baskılar kurup, otorite uygulayıp ve katliamlar yapmaya başlamıştır.

“Adamızı, yıllar süren demir yumruk yönetiminden sonra gözden düşen ve ihtilal konseyi tarafından görevine son verilen devlet başkanı şerefleendiriyordu. Bu haber hepimiz için tam bir şok olmuştu.” (Livaneli, 25)

Başkan robinsonat adalarında olmayan siyasal olguyu buraya getirerek son adanın kaderini değiştirmiştir. Adaya en son katılan robinsonat kahraman başkan, cennet ada konumundaki son adada yaptığı olağan dışı eylemlerle burayı tekrar eskisi ıssız bir adaya dönüştürmüştür.

5.5. BAKKALIN OĞLU

Robinsonat ada kavramına farklı bir boyut katan bakkal, ailesi ile yıllar önce bu adaya gelmiş ve burada yaşamaya başlamıştır. Robinsonat ada teriminin içerisinde bulunmayan bir durum olan “bakkal” figürü son adada bulunmasıyla farklılık göstermiştir. Bakkalın konuşma engelli olan oğlunun kendine ait sessiz bir yaşamı vardır. Evlere servis yaptığı bir gün başkanın korumaları tarafından yanlış anlaşılıp ve tartaklanmıştır. Adadaki ilk şiddet gösterisi de o anda başlamıştır. Adalılar tarafından sessizce kabul edilen bu durum romanda şu şekilde anlatılmıştır:

“Daha sonra babası bize üzüntü içinde adada olaya tanık olan birinin aktardığına dayanarak şunları anlattı: çocuk, o sabah başkanın evine bir gün önceden sipariş edilen süt ve gofretleri götürmüş, sütü teras kapısından bırakırken birden bire bahçeden fırlayan bir kişi gözünün üstüne yumruğu patlattığı gibi onu yere yıkmış.” (Livaneli, 53)

Robinsonat kahraman özelliklerini en iyi yansıtan bakkalın oğludur. Son adaya medeniyet getirme adı altında yapılan çalışmalardan biri, verilen siparişlerin evlere

servisinin yapılmasıdır. Adada şiddete ilk maruz kalan odur. Yalnızlığıyla kendisine ıssız bir dünya kuran bakkalın oğlunun yaşadığı bu olay ilkelliğin ada ortamında halen sürdüğünün göstergesidir.

5.6. UZMAN

Başkanın felaketlerden arınmak adına yaptığı girişimler sonuçsuz kaldıkça yeni arayışlar içine girilir. Yılanlardan kurtulmak için bir yöntem gereklidir. Bu yöntem anavatandan bir uzman çağırılmasıdır.

“Başkan yüzünde kararlı bir ifadeyle, her şeyin bir çaresinin bulunacağı, adayı yılan derdinden kurtarmak için memleketten bir uzman çağırıldığını, denizi aşarak gelecek olan bu uzmanın bizi bütün bu sorunlardan kurtaracağını söyledi.” (Livaneli, 150)

Uzmanın yüksek ücretle adaya gelmesi kabul edilir. Yönetim kurulu tarafından uzmanın kesin bir çözüm yolu bulacağı iddia edilmektedir. Adaya leylekler getirilerek yılanları yemesi planlanır ama daha önce yapılan planlar gibi bu da başarısız olur. Uzman kazandığı paralarla gemiye binip gitmiş adalıları kaderine terk etmiştir.

SONUÇ

Aydınlanma döneminde Avrupa’da başlayan robinsonat akımı 18. yüzyılda Almanya’da Johann Gottfried Schnabel ile varlığını göstermiştir. Seyahat romanlarının farklı bir boyutu olan robinsonat motifi İngiltere’de Robinson Crusoe’nun maceralı hikâyesinden yola çıkılarak aynı tarzda birçok roman yazılmıştır. Keşifler çağı olması münasebetiyle insanlar gemi seyahatlerini tercih etmektedir. Buna bağlı olarak gemi kazaları, ıssız adada tecrit durumları yaşanmakta, kişiler toplumdan izole olmaktadır. Kurtarılma ümidi zaman içerisinde robinsonat adalarda yerini yalnızlığa bırakmaktadır. Robinsonat motifi metinsel aktarıma geçerken kurgusallaştırılmakta, okuyucunun ilgisini çekebilecek objelere yer verilmektedir. Romanlarda olan ayrıntılar ve öyküleme sistemi birçok metinde benzer şekilde bulunmaktadır. Tecrit olunmuş ada, gemi enkazı, ölümcül yalnızlık, kurtarılma ümidi ile kıyıda bekleyiş gibi kavramlar hikayelerin genel temaları olmuştur. İssiz ada maceraları ve hayatta kalma hikayeleri doğuda “Hay bin Yaksan” ile ortaya çıkmaktadır. 12. yüzyılda yazılan bu eser bir varoluş hikâyesidir. Daha sonraki yüzyıllarda Batıda Neville, Smeeks, Ullrich tarafından işlenen robinsonat motifi farklı maceralarla ortaya çıkmıştır. 1700’lü yıllardan sonra halk bu tip romanları okumaktan zevk almaktadır. Sürükleyici konuları ve verilen yaşam mücadeleleriyle ilgi çeken bu temalar okuru sanki yaşıyormuş gibi içine çekerek etkilemektedir.

Robinsonat kavramı edebiyat, din ve felsefi alanda eser veren birçok yazarın konusu olmuştur. Tarihsel sürece bakıldığında Schnabel’in yayınlamış olduğu eserindeki ana temalar olan keçi postundan yapılmış giysiler, kurutulmuş vahşi hayvan etleri romanda varlığını göstermektedir. Bu yönüyle ıssız serüven serilerine katkıda bulunduğu görülmektedir. Robinsonat bir veya daha fazla insanın açık denizlere seyahat etmelerine başladıklarından itibaren akabinde ıssız adadaki deneyimlerini birçok farklı eserde sanatsal olarak oluşturulmuş bir anlatış şeklinde görülmektedir. Mecburi inziva durumunun yaşanması duygusal olarak kahramanları etkilemektedir. Bunun nedeni olarak medeniyeti oluşturan öğelerden ve toplumsal yapıdan izole edilmiş bir konum içerisinde olmalarıdır. Öykülerin temel karakterleri doğayla vahşi ortamda başarılarını nasıl elde ettiğini adım adım anlatmaktadır. Keşiflerden sonra adalarda yansıtılan erdemli insan karakterleri, kötülüklerle savaşmak ve yok edilmesi konusundaki çabaları ada ortamının olumsuz her

durumdan tecrit edilmesinde önemli rol oynamıştır. Okuyucu için robinsonat adalar ilk bakışta medeniyetin olmadığı yer olarak düşünülse de zaman içerisinde kazanılmış zaferlerle ve yararlanabileceği birçok yönüyle ders niteliğini taşımaktadır.

Kahramanlar kimi zaman robinsonat olmadan önceki yaşantılarında sosyal, dini ve politik görüşlerini buraya taşımaktadırlar. Nitekim her kahraman bunu yapmak istememektedir. Bireysel olarak içsel yalnızlığını yaşarken kahraman için yeni bir yaşam hedeflemektedir. Maceralara kapı aralayan bu yöneliş onları robinsonat kahraman olarak nitelendirilmelerinin temel nedenlerindedir. Issız adaların cennet adaya dönüştürülmesi noktasında insanüstü mücadele gösterilmektedir. Bu mücadeleler verilirken karşılaştıkları ümitsizlik durumu onları sindirmeye çalışsa da pek de etkili olduğu söylenemez. Çünkü geçmişten bugüne kadar okunulan ıssız ada macera kitaplarında görüldüğü üzere ıssızlığın cennete dönüşmesi durumu yaşanmaktadır.

Tezimizde Türk edebiyatında robinsonat kavramına yakın olarak görülen Zülfü Livaneli'nin "Son Ada" ve Alman yazar Johann Gottfried Schnabel'in "Die Insel Felsenburg" romanlarının metinsel incelemeleri yapılmıştır. Her iki romanda da toplumsal düzen, yeni ortama yerleşme, hayatta kalma mücadelesi ve robinsonat kavramları yoğunlukla işlenmiştir. Schnabel'in "Die Insel Felsenburg" romanında kişiler kendi istekleri dışında robinsonat iklimine girerlerken Livaneli'nin "Son Ada" romanında ise kişiler kendi istekleri doğrultusunda robinsonat iklimine girerler. Felsenburg ada sakinleri çıktıkları bir gemi seyahatinde geçirdikleri kaza nedeniyle hayatta kalma mücadelesi ile ıssız bir adada kendilerini bulmaktadırlar. "Son Ada" sakinleri ise şehrin ve toplumun kalabalığından kaçarak kendilerine daha rahat ve sessiz bir ortam oluşturmak amacıyla kendi istekleri ile ıssız bir adaya yerleşmektedirler. Felsenburg adasını, kazadan iyi talihleri sonucu kurtularak kıyıya sürüklenen dört kişi keşfederken, "Son Ada"yı ise zengin bir iş adamı kendi isteğiyle ailesi ve hizmetçilerini de yanına alarak satın almış, bu adada yaşamaya başlamışlardır. Felsenburg adasında kötülük, dört kişi olan robinsonat kahramanlardan birinin, bir kadın olan diğer robinsonat kahramana tecavüz etmek istemesiyle baş göstermektedir. Burada meydana gelen huzursuzluğun kaynağı olarak gösterilen kötü robinsonat karakterinin öldürülmesi ile ıssız adada huzur ve güven ortamı oluşmaktadır. "Son Ada"da ise adaya sonradan gelen başkanın buraya medeniyet getirme vaadiyle ilk olarak martıları katletmesi ile kötülükler baş

göstermektedir. Felsenburg adasında genç nüfusun oluşturduğu bir toplum yapısı hakimken, “Son Ada”da emekliye ayrılan yaşlı nüfusunun oluşturduğu toplum yapısı mevcuttur. Felsenburg adasında geçim kaynağını madencilik, tarım, şarap üretimi ve sonradan kurulan atölyelerde yapılan yemek tabakları, tencere, hayvan derilerinden ayakkabılar vb. oluştururken, “Son Ada”da geçim kaynağını yılda bir kez toplanan çam fıstıkları oluşturmuştur. İssız adada yaşayan hayvanlara verilen önemle kendini gösteren Felsenburg adası sakinleri aynı zamanda onlardan yararlanmaktayken, “Son Ada”da başkanın hayvanları katletmesi ön plandadır.

İssız adada dayanışma kavramı her iki romandaki ada yaşantısında da eşit bir şekilde kendini göstermektedir. Schnabel’in “Die Insel Felsenburg” romanında ve Livaneli’nin “Son Ada” romanında gerek geçim kaynaklarının sağlanması gerekse toplum ihtiyaçlarının karşılanması konusunda sıkı bir dayanışma söz konusudur. Ada toplulukları yerleşik düzen olarak Felsenburg adasında çeşitli bölgelerde koloni şeklinde birçok yerleşim yeri oluştururken, “Son Ada”da sadece adanın belli bölümünde yerleşme görülmektedir.

Robinsonatın olmazsa olmazlarından olan hayata tutunma mücadelesi Felsenburg romanında kaza sonucu adaya düşen insanların umutla kendilerine yeni bir düzen kurma isteği ile kendini gösterirken, “Son Ada” romanında başkanın kötü muamelelerine karşı koyabilmek adına başkaldırı ve çare arama çabalarıyla ortaya konulmuştur. Robinsonatların ıssız bir adada kendi imkanlarıyla bir düzen kurabilme çabaları her iki romanda farklı şekilde sonuçlanmıştır. Felsenburg’da ada sakinleri adayı sahiplenip toplumsal düzeni korumaya devam ederken “Son Ada” romanında düzen kurdukları adayı terk etme zorunda bırakılmalarıyla ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Aurillan, Eva, *18. ve 19.yy Robinsonades*, Grin Publishing, Berlin 2010.
- Dyck, Christian, *Seyahatnameler ve robinsonades- Deofe Öcülerinden Metin İlişkilerinin Dinamikleri üzerine*, <https://www.ruebenberge.de/robinsonaden.html>, Hannover Üniversitesi, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2020
- Gazete, Sözcü, Haber Arşivi <https://www.sanalbasın.com/mobil/issiz-bir-adada-yalnız-yasayan-eski-milyoner>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2020
- Golding, William, *Sineklerin Tanrısı*, çev.: Mine Urgan, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.
- Göktürk, Akşit, *Ada*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- Güven, Devri Çetin, *Robinsonade Romanlarında, Ütopya, Distopya, Mahşer metaforları ve Çocuk Edebiyatı – Robinsob Crosoe, Mercan Adası ve Sineklerin Tanrısı*, <https://www.folkloredebiyat.org/robinsonade>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2020.
- Güven, Devrim Çetin, “Robinsonade Romanlarında Ütüopya, Distopya”, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 24(95), 2018, 2
- Haken, Johann Christian Ludwig, *Robinsone'nin JCL Kütüphanesi*, Unger Verlag, Berlin 1805.
- Hakluyt, Richard, *The Principal Navigations of the English Nation*, London 1904.
- Kemal, Yaşar, *Ada Üçlemesi*, Adam Yayınları, İstanbul 1998.
- Lecki, John, “Bir İspanyol Robinson Crouse”, *Oda Dergisi II*, Bedbur 1908, 510-512.
- Livaneli, Zülfü, *Son Ada*, Doğan Kitap, İstanbul 2013.
- Longueville, Peter, *The Hermit*, Harper Collins, Kanada 2013.
- Neville, Henry, *Pines Adası*, çev.: Ebru Altınoğlu, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Quinion, Michael, <https://www.worlwideworts.org/robinsonade>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2020.
- Schnabel, Johann Gottfried, *Die Insel Fenselburg*, SWAN Buch-Vertrieb GmbH, München 1994.

Stevenson, Robert Louis, *Define Adası*, çev.: Nurettin Elhüseyini, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

Şentürk, Levent, *Giroudoux'un "Anti Robinsonu" Suzanne*, <https://xxi.com.tr/i/giraudoux>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2020

Taylor, Theodore, *Ada*, çev.;; Engin Sunar, Beyaz Balina Yayınları, İstanbul 2015.

Tufeyl, İbni, *Hay bin Yakzan*, çev.: M. Yaltkaya, Yapı Kredi Yayınlar, İstanbul 1985.

Ulrich, Hermann, *Robinson und Robinsonaden, Felber Weimar*, Berlin 1898.

Wells, Herbert George, *Doktor Moreau Adası*, çev.: Ali Kaftan, İthaki Yayınları, İstanbul 2001.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Duygu TAYYAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Van 20/02/1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Almanca ve İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Yüksek Lisans Seminer Çalışması Flanörlük 2018
İş Deneyimi	
Stajlar	Van IMKB Fen Lisesi - Branş Öğretmenliği Stajı
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Van Türk Telekom Fen Lisesi
İletişim	
E-Posta Adresi	duygutayyan@gmail.com
Tarih	28/02/2020